

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 8265/13

לפני: כבוד המשנה לנשיאה א' רובינשטיין
כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופטת ע' ברון

המערער: דמיטרי מלכיאל

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי תל אביב (ס' הנשיאה ג' קרא) מיום 1.12.13 בת"פ 26495-06-12

תאריך הישיבה: א' בשבט התשע"ו (11.1.16)

בשם המערער: עו"ד נועם בונדר; עו"ד אסף יפרא

בשם המשיבה: עו"ד שרית משגב

פסק-דין

המשנה לנשיאה א' רובינשטיין:

א. ערעור על פסק דינו – הכרעת הדין וגזר הדין – של בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (סגן הנשיאה ג' קרא) בת"פ 26495-06-12, בגדרו נידון המערער לאחת עשרה שנים וחודשיים מאסר בפועל, לאחר שהורשע בביצוען של עבירות רבות במסגרת מסכת תרמית של "עוקץ", הכל כפי שיפורט.

רקע והליכים קודמים

ב. ביום 14.6.12 הוגש נגד המערער כתב אישום המייחס לו ריבוי עבירות של קשירת קשר לביצוע פשע לפי סעיף 499(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן חוק העונשין או החוק); קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות לפי סעיף 415 סיפא לחוק; ניסיון לקבל דבר במרמה בנסיבות מחמירות לפי סעיפים 415 סיפא ו-25 לחוק; זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר לפי סעיף 418 סיפא לחוק; שימוש במסמך

מזויף בכוונה לקבל באמצעותו דבר בנסיבות מחמירות לפי סעיפים 420 ו-418 לחוק; סחיטה באיומים לפי סעיף 428 רישא לחוק; הדחה בחקירה לפי סעיף 245(ב) לחוק; החדרת נגיף מחשב לפי סעיף 6(ב) לחוק המחשבים, התשנ"ה-1995 (להלן חוק המחשבים); חדירה לחומר מחשב שלא כדין במטרה לבצע עבירה לפי סעיף 5 לחוק המחשבים; והלבנת הון לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן חוק איסור הלבנת הון).

ג. כמתואר בכתב האישום, במהלך השנים 2007-2011, בעת ששהה המערער מחוץ לגבולות ישראל והיה אסיר נמלט, ניהל מסכת מרמה מתוכננת, שיטתית ומתוחכמת, במסגרתה קיבל במרמה כספים רבים ממאות אזרחים וגופים ישראלים. מסכת המרמה התמקדה בקבלת כספים מאזרחים יוצאי חבר העמים שהיו זקוקים להלוואה, ושעל פי רוב לא יכולים היו לקבלה במסגרות הבנקאיות המקובלות. לשם הוצאת תכניותיו אל הפועל, היה המערער מפרסם מודעות המציעות הלוואות בתנאים נוחים. כשהיו פונים אליו בעקבות מודעות אלה, היה דורש מן הפונים כספים בתואנות שונות כתנאי מקדים לקבלת ההלוואה, וזאת מבלי שתהא לו כל כוונה להעניק הלוואה או להשיב את הכספים שדרש. את הכספים קיבל המערער לידיו באמצעות אנשי קש שגויסו על ידיו, שתפקידם היה לקבל את כספי המרמה בישראל ולהעבירם למקום שהותו באוקראינה.

ד. וביתר פירוט; במסגרת הכנת הקרקע לביצוע מעשי המרמה, פירסם המערער מודעות המציעות הלוואה בתנאי ריבית נוחים, שבהן הציג מצג שווא אשר לפיו מדובר בהלוואות אשר מוצעות בחסות מוסדות בנקאיים ישראלים מוכרים. לצד זאת, לשם גיוס אנשי הקש שסייעו בהעברת הכספים לאוקראינה, פירסם המערער מודעות עבודה, שבהן הציג מצג כוזב לפיו העבודה המתבקשת היא איתור מידע באינטרנט. כדי לשוות אמינות להעסקת אנשי הקש, היה המערער מחתים אותם על חוזי העסקה וכן על טפסי 101 שנשאו שמות של חברות מוסדיות ישראליות שלמערער לא היה כל קשר עמן. כחלק מתנאי ההעסקה, היה המערער דורש מאנשי הקש להתקין קו טלפון בביתם. לקוי הטלפון הללו היה המערער מבצע פעולת "עקוב אחרי" לקו הטלפון ששימש אותו באוקראינה, ללא ידיעת אנשי הקש, ואז מציג את מספרי הטלפון הישראליים במודעות שפירסם.

ה. לאחר שהיו פונים למערער טלפונית בעקבות המודעות שפירסם, היה המערער נוהג להציג עצמו בשם בדוי ולחזור על המצג הכוזב שהופיע במודעת ההלוואה. בשלב הראשון נהג המערער לשאול את הפונה לסך ההלוואה המבוקש וכן למספר תעודת

הזהות שלו, בתואנה שהדבר נדרש לשם בדיקת זכאותו להלוואה. את המספר שנמסר לו היה המערער מצליב למול מסד נתונים שבו החזיק או שהיתה לו גישה אליו, ובו פרטים אישיים אודות הפונה. פרטים אלו שימשו את המערער בהתקשרות הבאה עם הפונה, וסייעו לו לבסס אצל הפונה את האמונה כי הוא אכן משוחח עם נציג של גוף מוסדי בישראל המוסמך להעניק הלוואות. בהמשך היה המערער מודיע לפונה, כי זכאותו להלוואה אושרה וכי כתנאי לקבלתה, על הפונה להמציא ערבים מתאימים או לשלם דמי ביטוח. כשהפונה היה מציע ערבים, היה המערער פוסל אותם בתואנות שונות, וזאת כדי להותיר לו רק את חלופת תשלום דמי הביטוח. או אז היה המערער דורש מהפונה לגשת אל הדואר ולבצע העברה של דמי הביטוח, באמצעות שירות של דואר ישראל בשם "מזומן בזמן", לפקודתו של אדם שאותו הציג המערער כרואה החשבון של המוסד נותן ההלוואה, אך בפועל היה אחד מאותם אנשי קש שגויסו על ידי המערער. עוד היה המערער מוסר לפונה כי לאחר שיבצע את העברת דמי הביטוח, תאושר לו ההלוואה והיא תגיע אל ביתו באמצעות שליח. לאחר שהפונה היה מוסר למערער את מספר האסמכתא של תשלום דמי הביטוח, היה המערער מורה לאיש הקש הרלבנטי לגשת אל הדואר, לקבל את הכסף ולהעבירו לאוקראינה באמצעות שירות Western Union או דרך דומה. באוקראינה, היה הכסף נמשך בסניפי בנק שונים, על ידי המערער או מי מטעמו.

ו. משנוכח לדעת כי ההלוואה לא נשלחה אליו כמובטח, היה הפונה מתקשר אל המערער כדי לברר את העניין. בתגובה, היה המערער אומר לפונה כי עליו לשלם סכום נוסף על מנת לקבל את ההלוואה, וזאת בתואנות שונות, ובכללן "דמי פתיחת תיק", "דמי טיפול", "דמי משלוח" וכיוצא באלה. לעתים היה המערער מורה לפונים לבצע העברה כספית ישירות לחשבון הבנק של גופי התקשורת השונים שבהם היה מפרסם את המודעות, תוך יצירת מצג שווא לפיו הפונים הם מזמיני המודעות ומממניהן – ולא הוא.

ז. בשלב השני, וכחלק ממסכת המרמה, היה המערער נוהג גם לזייף – בעצמו ובאמצעות אחרים – מאות המחאות של בעלי חשבונות בנק בישראל. משקצה נפשו של הפונה מדרישות המערער לתשלום מבלי שהוענקה לו ההלוואה המובטחת, היה מתקשר למערער ומבקש לבטל את עסקת ההלוואה. בתגובה, היה המערער נוהג לבקש את פרטי חשבון הבנק של הפונה, באמתלה לפיה יעביר את הכספים לחשבון. כאשר פונים היו מסרבים למסור את פרטיהם, היה המערער אומר להם כי לא יקבלו את כספם בחזרה, ולעתים היה אף צועק, מאיים ומדיח אותם מהתלונן נגדו. אשר לפונים שהיו מוסרים את פרטי חשבון הבנק שלהם. הנה באמצעות אנשי הקש שגייס, היה המערער פועל

להפקדת המחאות מזויפות לחשבונות הבנק של הפונים בסכום הגבוה משמעותית מסך הסכומים ששולמו על ידיהם. מיד לאחר מכן היה המערער יוצר קשר עם הפונה ומודיע לו כי העביר לחשבונו כסף, אלא שב"טעות" הועבר סכום גבוה מהסכום המגיע לפונה. בהתאם לזאת היה המערער דורש מהפונה להחזיר לידיו את ההפרש בין הסכומים – בין אם באמצעות שירות העברת מזומנים "מזומן בזמן" של דואר ישראל ובין אם באמצעות שליח (איש קש). בחלק מהמקרים, הספיק הפונה למלא אחר דרישתו של המערער, וזאת עוד בטרם התברר כי ההמחאה שהופקדה היא מזויפת.

ח. בנוסף לאמור, היו אנשי הקש שגויסו מקבלים חשבונות טלפון חודשיים בסך אלפי שקלים, בגין השימוש בשירות "עקוב אחרי" לאוקראינה. משפנו אנשי הקש למערער בדרישה שישלם את החשבונות, היה המערער מעביר להם מכספי "מזומן בזמן" שהופקדו על ידי הפונים, ולחילופין היה מפקיד בחשבונות הבנק שלהם המחאות מזויפות, לעתים בסך גבוה מן המגיע להם בשיטה הדומה לזו שהופעלה בעניינם של הפונים. כן נהג המערער להחדיר תוכנת ריגול מסוג סוס טרויאני למחשבים של אחרים. התוכנה פעלה כך שבעת שהאדם שעל מחשבו היא הותקנה היה ניגש לחשבון הבנק שלו דרך האינטרנט, היתה נשלחת למערער התראה בזמן אמת ובה פרטי הזיהוי הסודיים שאותם הזין בעל החשבון לצורך התחברות. באמצעות המידע שקיבל דרך התוכנה, היה המערער מתחבר לחשבונות הבנק שאת פרטיהם השיג, ומבצע העברות כספים מחשבונות אלה לחשבונותיהם של הפונים ושל אנשי הקש, ולעתים בסכומים גבוהים ובאותה שיטה. עוד נאמר בכתב האישום כי המערער היה נוהג, בעצמו ובאמצעות אחרים, לסחוט באיומים ולהדיח בחקירה פונים, אנשי קש, ולעתים גם את בני משפחותיהם. זאת, בין היתר, כדי להניא את המעורבים מהגשת תלונה במשטרה נגדו.

ט. באופן המתואר, קיבל המערער סך כולל של 2,717,944 ש"ח ממאות קרבנות בישראל. כן ניסה המערער – ללא הצלחה – לקבל במרמה למעלה משני מיליון ש"ח נוספים. יוער כי סכומים אלה הועמדו במסגרת כתב אישום מתוקן שהוגש בתום פרשת התביעה, ביום 30.8.12.

י. בתשובתו לכתב האישום כפר המערער בכל עובדות כתב האישום, למעט העובדה שבין שנת 2007 לשנת 2011 שהה מחוץ לישראל. לצד זאת, הודיע המערער כי בכוונתו לחקור כ-15 עדים בלבד מתוך מאות העדים המנויים בכתב האישום.

יא. על רקע דיוני זה קבע בית המשפט המחוזי כי יריעת המחלוקת היא מצומצמת, וכוללת רק את שאלת זהותו של מבצע מעשי המרמה כלפי הפונים ואנשי הקש, בהיעדר מחלוקת באשר לשיטה שבה בוצעו מעשי המרמה ובאשר לעובדה שמאחוריהם עמד גורם אחד, כעולה מן ההודעות שהוגשו בהסכמת הצדדים. בית המשפט המשיך וסקר את עמדות הצדדים. המשיבה טענה כי ישנם ארבעה נדבכים עיקריים הקושרים את המערער למסכת המרמה: (1) ראיות ישירות, לרבות עדויות של ארבעה עדים מאוקראינה ומישראל: איליה דמיצ'ב, לודמילה מניקובה, ויקטוריה רבינק ואלכסיי ויינבלט (להלן דמיצ'ב, מניקובה, רבינק וויינבלט בהתאמה); (2) ראיות חפציות, לרבות טלפונים, כרטיסי סים, חוזים, צ'קים ומחשבים שנתפסו בביתו של המערער, ברכבו ואף על גופו; (3) שיחות טלפון שנקלטו במהלך החקירה אותה ניהלה המשטרה באוקראינה, בהן נשמע וזוהה המערער כדובר; (4) ראיות נסיבתיות, וביניהן עדות שיטה והעובדה כי לאחר מעצרו של המערער בנובמבר 2011 לא הוגשו עוד תלונות בגין מרמה בשיטה המתוארת בכתב האישום. מנגד, טען המערער, כי בת זוגו, אונישנקו, עשתה יד אחת עם דמיצ'ב והעובדות שעבדו אצלה – מניקובה ורבינק – כדי להפלילו.

יב. בבואו לנתח את עמדות הצדדים, עמד בית המשפט תחילה על התרשמותו מגרסת המערער, גרסה כבושה כפי שנפסק, שעלתה אך בשלב פרשת ההגנה, לאחר ששמר על זכות השתיקה בחקירותיו במשטרה. במסגרת זו התייחס בית המשפט בהרחבה להתנהלותו של המערער במהלך כלל חקירותיו, הן באוקראינה והן בישראל, וציין כי להתרשמותו התנהלות המערער בחקירותיו היתה מניפולטיבית ומתחמקת, עד כדי "התעללות" בחוקריו, כלשון בית המשפט, תוך עלבונות והגחכה של החקירות. זאת, הואיל והמערער שמר על זכות השתיקה באופן סלקטיבי, תוך שנמנע ממענה לשאלות ענייניות ודיבר סחור סחור במטרה "להתחמק ולהתיש" את החוקרים, אשר נענו לכל דרישותיו בחקירה מתוך תקווה שימסור את גרסתו. לא אאריך בתיאור המטריף את הדעת של התנהגות המערער בחקירתו שבית המשפט קמא נדרש אליו, והמתעניין יעיין. בתוך כך דחה בית המשפט את שני ההסברים שסיפק המערער בעדותו לכבישת גרסתו: חשש למסור גרסה בעודו באוקראינה משום חשש לחיי משפחתו – הסבר שנעדר עיגון בקלטות חקירתו של המערער באוקראינה, ושאינו מתיישב עם הגרסה כי הופלל; ושמירה על זכות השתיקה בעצת עורך דינו עד שזה ילמד את התיק – הסבר שאינו עולה בקנה אחד עם התרשמותו של בית המשפט מהתנהלותו של המערער לאורך

ההליך כמי שיודע לעמוד על זכויותיו, מעורה ומעורב בניהול המשפט, ואינו מקבל את עצות סנגוריו. בית המשפט הדגיש כי החל מראשית חקירותיו באוקראינה היה המערער מלווה בייעוץ משפטי, וכי גרסתו נמסרה בשלב בו כבר לא ניתן היה לאמתה עם העדים הרלבנטיים ולאחר שהמערער הבין כי אונישקו לא אותרה לצורכי החקירה. משכך, נקבע כי ערכה של גרסת המערער מועט ביותר.

יג. בשלב הבא עבר בית המשפט המחוזי לבחון את גרסת המשיבה. בתוך כך סקר בית המשפט את השתלשלות חקירת הפרשה, שהובילה בסופו של דבר למעצרו של המערער באוקראינה ביום 9.11.2011. בית המשפט תיאר את החיפושים שבוצעו על גופו, בביתו וברכבו של המערער ביום מעצרו, ואשר הניבו שורה של ראיות חפציות מסבכות, לרבות טלפונים וכרטיסי סים שמהם נעשו שיחות המרמה, ושמספרם פורסם במודעות שהציעו הלוואות לפונים ועבודה לאנשי הקש, וכן כוננים קשיחים המכילים מודעות כדוגמת אותן מודעות להן התפתו קרבנותיו לענות. בהמשך קבע בית המשפט, כי יש די ראיות הקושרות את המערער לדירת המגורים שבה נתפסו החומרים, לרבות גרסתו הראשונית של המערער עצמו, עדותו של דמיצ'ב, העובדה שהמערער אישר כי השעון והשרשרת שנתפסו שייכים לו, הצהרת אביו של המערער ומציאת דרכו של המערער בדירה. כן דחה בית המשפט את נסיונותיו של המערער להרחיק את עצמו מן המסמכים, הטלפונים וכרטיסי הסיים, לאחר שקבע כי גרסתו כבושה ושקרית. בסיכומם של אלה, כך קבע בית המשפט, נותר המערער ללא כל הסבר לממצאים המסבכים, להם ראה בית המשפט ליתן את מלוא המשקל הראייתי לצורך המשך הבחינה בתיק.

יד. אחר הדברים האלה נדרש בית המשפט המחוזי לארבע העדויות המרכזיות המפלילות את המערער: ראשית, עדותו של ויינבלט, שהועסק על ידי המערער וכבר בשנת 2008 ידע להצביע עליו ועל שיטות המרמה שבהם נקט. ויינבלט הוכרז כעד עוין ובית המשפט מצא לנכון להעדיף את אמרותיו המפורטות במשטרה – שהוגשו מכוח סעיף 10א לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971 – על פני עדותו בבית המשפט, במהלכה טען שאינו זוכר את שאירע. שנית, עדותה של מניקובה, שנגבתה באמצעות ויעוד חזותי (video conference). בין השנים 2009-2010 הועסקה מניקובה כמנקה במרפאת שיניים שנוהלה על ידי המערער ואונישנקו. על פי עדותה, בשלב מסוים ביקש ממנה המערער לפתוח בעבורו חשבון בנק שדרכו יוכל לקבל "העברות בנקאיות מהבית". אשר לטענת המערער, לפיה מניקובה שיתפה פעולה עם אונישנקו במטרה להפלילו, קבע בית המשפט כי אין לטענה זו בסיס, והודגש כי עדותה של מניקובה הייתה קורקטית, מינימליסטית וכזו שלא ביקשה "לסגור חשבון" עם המערער. לפיכך, ראה בית המשפט לייחס לעדותה את מלוא המשקל הראייתי. שלישית, עדותה של

רבינק, שעבדה בחברה אשר נוהלה על ידי המערער ועל ידי אונישנקו ונחקרה באוקראינה; העדות הוגשה בהסכמת הצדדים. מעדותה עולה כי המערער היה עסוק מרבית הזמן בשיחות טלפוניות הקשורות להלוואות. בית המשפט התרשם כי מדובר בעדות אמיתית ואמינה, אשר נתמכת בממצאים העובדתיים, והעדיפה על גרסאותיו הכבושות של המערער. רביעית, עדותו של דמיצ'ב, שהעיד גם הוא באמצעות ויעוד חזותי. דמיצ'ב סיפר כי עבד בעבור המערער בשיפוץ מספר דירות שהיו בבעלותו. דמיצ'ב ידע לספר כי חלק מן הדירות ואף המכוננית שבהן נתפסו הראיות החפציות הן בבעלותו של המערער; כי מקורם של הסכומים הגדולים שהפקיד המערער בחשבונו הוא בערים גדולות בישראל; וכן ציין כי שמע את המערער צועק ומאיים על "קליינטים" שלו כדבר שבשגרה. בית המשפט התרשם כי מדובר בעדות קוהרנטית, ברורה ומדויקת, למרות שניתנה מבלי שהייתה למשיבה שהות לרענן את זכרונו.

יה. בשלב הבא התייחס בית המשפט המחוזי לשורה ארוכה של שיחות טלפון מפלילות שבהן נשמע המערער, ובהן שיחות שהוקלטו באוקראינה, שיחות שניהל עם השוטרת ימית וייסמן, ושיחות טלפון יזומות שנעשו עם המערער על ידי חוקרים ממשרדי חקירות בשירותם של מוסדות בנקאיים שונים. בית המשפט קבע כי שיחות אלה מלמדות שאונישנקו היתה למעשה שותפתו של המערער לפשע, וכי די בהן להפריך את גרסת המערער שלפיה אונישנקו לבדה היא זו שעמדה מאחורי המעשים.

יו. לבסוף עמד בית המשפט המחוזי על כך שקיים די חומר ראיות המבסס את הקשר של המערער הן לזיוף ההמחאות והן לעבירות הסחיטה באיומים, לרבות 71 צ'קים מזוייפים שנתפסו בדירתו והודעות המתלוננים. אשר לעבירות המחשב; בית המשפט קבע כי ישנן ראיות נסיבתיות המצביעות על המערער כ"מכנה המשותף" לפונים ולאנשי הקש שלחשבונותיהם נעשה – כביכול – החזר דמי ביטוח או שכר עבודה בסכום הגבוה מזה המגיע להם, באמצעות העברה בנקאית לא חוקית. כן נקבע כי יסודותיהן של עבירות הלבנת ההון אשר יוחסו למערער התקיימו, שכן המערער השתמש באנשי הקש ובשירותיו של דמיצ'ב כדי להסוות את מקור הכספים שהגיעו לידיהם. בטרם סיום, קבע בית המשפט כי שני עדי ההגנה שהעידו – יאנה פוטייבסקי ואלכסנדר רומנוב – העידו עדות "מוזמנת ותפורה" שאין לתת בה כל אמון. בשים לב למכלול הראיות בתיק, הרשיע בית המשפט את המערער בכל העבירות שיוחסו לו.

יז. בפתח גזר הדין קבע בית המשפט המחוזי כי מעשיו של המערער, חרף ריבוי העבירות, מהוים אירוע אחד שמטרתו הוצאת כספים רבים במרמה, וכי יש לקבוע בגינם עונש כולל. בבואו לקבוע את מתחם הענישה, התייחס בית המשפט לפגיעה המשמעותית בערכים המוגנים, לרבות זכות הקניין, חופש הרצון וחופש הפעולה של הקרבנות והליכי מסחר תקינים, כתוצאה מן המעשים; לנסיבות החמורות שבהן בוצעו המעשים, ובהן ניצולם של קורבנות קשיי יום; ולמדיניות הענישה הנוהגת בעבירות כגון דא – וקבע כי מתחם העונש ההולם בנסיבות נע בין 8 ל-11 שנות מאסר בפועל.

יח. בבואו לקבוע את העונש בתוך המתחם, התייחס בית המשפט המחוזי לטענות המערער בדבר השלכות מעצרו על מצבו הבריאותי והמשפחתי ובדבר מצבו הכלכלי הירוד. בית המשפט קבע כי אין במצבו המשפחתי והבריאותי של המערער משום שיקולים ממשיים לקולה, וזאת בהתחשב בכך שלא קיבל אחריות על מעשיו ולא החזיר ולוא גם חלק מן הכספים שהשיג במרמה. אשר לעברו הפלילי של המערער, הכולל שלוש הרשעות קודמות: הרשעה בעבירות של זיוף ושימוש במסמך מזויף משנת 2007; הרשעה בעבירות של תקיפת שוטר, בריחה ממעצר וגרימת חבלה של ממש משנת 2003; והרשעה בעבירה של החזקת נכס חשוד כגנוב משנת 1995, נקבע כי אין מדובר בעבר פלילי מכביד. עם זאת, קבע בית המשפט כי יש להתחשב בכך שהמערער ביצע את העבירות נשוא ענייננו בעת שנמלט מריצוי עונשו בגין ההרשעה הקודמת. עוד נקבע כי אין לזקוף את חלוף הזמן לזכותו, הואיל והוא תרם לו. לנוכח האמור, הסיק בית המשפט כי העונש הראוי מתקרב לרף העליון של המתחם שנקבע. לבסוף קבע בית המשפט כי יש מקום להפעיל במצטבר את המאסר על תנאי שהושת על המערער בשנת 2007.

יט. אשר על כן, השית בית המשפט המחוזי על המערער 10 שנות מאסר בפועל שמניינן מיום 1.1.12, בניכוי תקופת מעצרו מיום 9.11.11 ועד ליום 31.5.12; הפעלת עונש מאסר מותנה בן 14 חודשים שהושת על המערער במסגרת ת"פ 1107/07 בבית משפט השלום בחיפה, וזאת במצטבר לעונש המאסר בפועל שהושת במסגרת ההליך דנן; 18 חודשי מאסר על תנאי, והתנאי הוא כי לא יעבור עבירה מהעבירות שבהן הורשע בתוך שלוש שנים מיום שחרורו ממאסר; קנס בסך 250,000 ש"ח או 12 חודשי מאסר תמורתם; פיצוי למתלוננים בסך כולל של 1.5 מיליון ש"ח; וחילוט שלוש הדירות הרשומות על שם המערער באוקראינה. מכאן הערעור.

הערעור – ההליכים בבית משפט זה וטענות הצדדים

כ. יצוין כי תחילה כוון הערעור – בייצוג חדש, שעמד בפני משימה קשה – נגד הרשעת המערער בעבירות של מרמה, זיוף, סחיטה והדחה, מחשבים והלבנת הון. בתוך כך הגיש המערער בקשה להוספת ראיות חדשות בערעור. אולם, עובר לדיון בפנינו ביום 11.1.16, הודיע המערער כי הוא חוזר בו מן הערעור על ההרשעה בעבירות המרמה, ומותיר את הערעור בעבירות הזיוף, המחשב, הסחיטה וההדחה והלבנת ההון; וכן חזר בו מן הבקשה להוספת ראיות. המערער בחר למקד את טיעונו למספר נקודות משפטיות המתעוררות בנסיבות המקרה, לשיטתו, בעבירות שבהן הורשע.

כא. לשיטת המערער – באמצעות באי כוחו, עו"ד נועם בונדר ועו"ד אליסף יפרח – אין די ראיות הקושרות אותו במישרין לעבירות זיוף ההמחאות, לעבירות על חוק המחשבים ולעבירות ההדחה והסחיטה באיומים. עוד נטען, כי לא התקיימו יסודותיו של סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון. במהלך הדיון ביום 11.1.16 מיקד המערער את טיעונו בשתי טענות מרכזיות: האחת – נטען, כי נקודת המוצא של בית המשפט המחוזי, לפיה המערער היה הרוח החיה, היוזם והמבצע הבלעדי של כל הפרשה, היא שגויה, ולכל היותר היה המערער חלק מארגון. לפיכך, סבור המערער כי לא ניתן היה להרשיעו בעבירות הזיוף, הסחיטה והמחשב, בהיעדר ראיות ישירות הקושרות אותו לעבירות אשר ביצע הארגון – אשר בשלב זה מודה המערער כי נטל חלק פעיל בו – משאין דרך לקבוע את חלקו בעבירות אלה. כך למשל, נטען כי אין דרך להתחקות אחר זהות האדם שביצע את שיחות האיום, לנוכח הודעות המתלוננים שהעידו על מספר דוברים. השנייה; נטען כי היסודות העובדתיים והנפשיים של עבירת הלבנת ההון שבסעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון לא התקיימו בנסיבות; זאת משום שלשיטת המערער הרשעתו בעבירות הלבנת ההון התבססה על אותם מעשים שנדרשו לצורך הרשעתו בעבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, בעוד שנדרש בדין כי עבירת המקור תושלם קודם לעבירת הלבנת ההון. בהקשר זה מחלק המערער את קביעותיו של בית המשפט לשניים: האחת, זו המתייחסת לפעולות שנגעו להעברות כספיות בארץ, והשנייה, המתייחסת לשימוש בכסף לאחר שהגיע למערער באוקראינה. אשר לפעולות בארץ, המערער טוען כי מעשיו היו, אם בכלל, חלק אינטגרלי מעבירות המרמה, וכך גם היסוד הנפשי שנלווה אליהם, כך שמטרת העברת הכסף בדרך בה עבר וטשטוש עקבותיו נועדו לצורך השלמתה של עבירת המרמה (עבירת המקור) מבלי להיתפס, ולא לצורך טשטושו של מקור הכסף. בהתאם לזאת, מטעים המערער כי הואיל ועבירת הלבנת ההון היא עבירה עצמאית, החלה במנותק מעבירת המקור ובאה לאחריה, והואיל ובמעשיו לא קיימים יסודות עובדתיים עצמאיים המקימים את עבירת הלבנת ההון, לא ניתן היה להרשיעו בה.

כב. אשר לפעולות בנוגע לכספים שהועברו לאוקראינה, טוען המערער שניים: ראשית, כי השימוש בכספים היה, אם בכלל, באוקראינה ומשכך מדובר בעבירת חוץ כהגדרתה בחוק העונשין שכדי להעמיד לדין עליה יש לקבל את אישור היועץ המשפטי לממשלה, דבר שלא נעשה. שנית, כי מהותית אין ראייה לכך שמדובר בהשקעה מסיבית של הכספים שהתקבלו אצל המערער לצרכי הנאה עתידית מהם. לפיכך, נטען שלא ניתן לראות בכך הלבנת הון.

כג. אשר לעונש; המערער טוען כי העונש שהושת עליו חורג ממדיניות הענישה המקובלת במקרים דומים. כן נטען כי היקפי המרמה אליהם התייחס בית המשפט בהכרעת הדין היו גבוהים מאלה המופיעים בכתב האישום. בנוסף נטען, כי שגה בית המשפט משהתייחס להיקף העבירות בשלב גזירת הדין, ומשהחיל על המערער את הוראות סעיף 40 לחוק העונשין, נורמה מחמירה מזו שהיתה בתוקפה עובר לכניסת תיקון 113 לתוקף, וזאת מקום שהעבירות נעברו עובר לתיקון. באופן דומה נטען, כי לא היה מקום לקבוע שעל המערער לרצות את המאסר על תנאי שהושת עליו בשנת 2007 במצטבר לעונש המאסר שהושת עליו בהליך הנוכחי, וזאת נוכח הוראות סעיף 45(א) לחוק העונשין שהיה תקף בעת ביצוע העבירות, והוראות סעיף 52(א) לחוק העונשין. עוד נטען כי לא היה מקום להורות על חילוט הדירות, משלא קבע בית המשפט את סכום ההלבנה, אם בכלל. במהלך הדיון לפנינו, ביקש המערער להתחשב בנכונותו להודות שהיה חלק מן הארגון ובצעדים שהחל לנקוט על מנת לסייע בתשלום הפיצויים, אף שטרם החל לשלם, וכן בכך שהביע את חרטתו על המעשים לפנינו, בכפוף לטענות שהעלה.

כד. המשיבה – באמצעות באת כוחה, עו"ד שרית משגב – מסווגת את טענותיו של המערער על הכרעת הדין לשלוש קטגוריות: טענות המופנות כלפי ממצאי מהימנות; טענות המופנות כלפי ממצאי עובדה; וטענות משפטיות לכאורה. מרבית הטענות שאותן מעלה המערער לעניין עבירות זיוף ההמחאות, האיומים, ועבירות המחשב, כך טוענת המשיבה, באות בגדיהן של שתי הקטגוריות הראשונות, וכיון שבית המשפט שלערעור ככלל ייטה שלא להתערב באלה, אין מקום לעשות כן אף בענייננו. לגוף הראיות מדגישה המשיבה, כי הראיות מלמדות על שהמערער עמד בראשה של מסכת המרמה. כן נטען כי פרט לעבירות המחשב, קיימות ראיות ישירות לחלקו של המערער בשאר העבירות, כמי שביצע בצוותא לכל הפחות, לרבות ראיות אשר הוגשו בהסכמת הצדדים אך לא אוזכרו בהכרעת הדין. אשר לעבירות הלבנת ההון; לטענת המשיבה, הגם שבנסיבות העניין קיימת חפיפה חלקית בין פעולות המרמה לפעולות הלבנת ההון, ניתן להצביע על שורה של פעולות שביצע המערער לאחר המרמה עצמה – לרבות הפקדת

הכספים בחשבונותיהם של אזרחים אוקראיניים, שימוש בכספים כתשלום עבור חומרי בניה והעברת הכספים ישירות לגופי תקשורת – שכל מטרתן היא להסתיר את מיקומו של הכסף שהושג במרמה, ואף להכניסו לתוך מעגל העסקים הרגיל. אשר לגזר הדין, המשיבה סבורה כי העונש שהושת על המערער הולם את חומרת העבירות ונסיבותיהן הייחודיות. לעניין היקפי סכומי המרמה, מפנה המשיבה להיקפים המופיעים בכתב האישום המתוקן ומציינת כי מדובר בפער זניח שאינו מצדיק התערבות במידת העונש הכולל. בסיכום דבריה הביעה המשיבה את התנגדותה לגרוע מתשלום הפיצוי בו חב המערער את ערכן של הדירות שחולטו, בלא קשר לשאלה אם תחליט המדינה משיקוליה להעביר את הסכום שיושג – שלא יהא גבוה בכל מקרה לעומת סכומי המרמה, כנטען – לידי הקרבנות.

דיון והכרעה

כה. לאחר עיון בהודעת הערעור על נספחיה, בתגובת המשיבה, בפסק דינו של בית המשפט המחוזי ובחומר הראיות, ולאחר ששמענו את טיעוני הצדדים בדיון, באנו לכלל מסקנה כי אין בידינו להיעתר לערעור לעניין הכרעת הדין, ודין הערעור לעניין חומרת העונש להתקבל במידה צנועה, במובן זה שחלק מעונש המאסר על תנאי שהופעל בגין העבירה הקודמת (משנת 2007) ירוצה בחופף לעונש שנגזר על המערער בהליך דנא, כך ששישה חודשי מאסר על תנאי מתוכם ירוצו במצטבר לעונש שנקבע בהליך הנוכחי והשאר בחופף, והכל כפי שיפורט בהמשך.

הערעור על הכרעת הדין

כו. בפתח הדברים ראוי להזכיר כי מסכת המרמה שהופעלה בפרשה זו, בה הורשע המערער והנדרשת להכרעתנו, הייתה מתוחכמת, ערמומית ומורכבת במיוחד. מסכת זו הורכבה מאנשי קש, העברות בנקאיות, חדירה למחשבים ועוד; חצתה גבולות; עירבה אנשים רבים – שחלקם לעתים אף לא ידעו על מעורבותם בפרשה, כדוגמת אנשי קש שהופעלו, לאחר שגויסו בכזב; פגעה במגוון רחב של אנשים, אוכלוסיות, מוסדות ועסקים בארץ, וכל זאת לשם גריפת רווחים עצומים בהיקף של מיליוני שקלים שהושגו מן הקרבנות במרמה; וכאמור, אין מחלוקת על עצם קיומה של הפרשה, וכעת המערער אף אינו חולק על חלקו בביצוע עבירות המרמה. יש צורך בשילוב של כשרון רב להרע עם שפלות מוסרית עמוקה כדי להקים בניין מרמה אשר כזה. על מורכבותה של הפרשה עמד בית המשפט המחוזי בהכרעת דינו, שעה שהרשיע את המערער כמי שעמד מאחוריה והיה המוח והיוזם לה, וזאת נוכח מסד ראייתי מבוסס שהציגה המשיבה ואשר

הוגש בהסכמת המערער. המערער מצידו, לאורך חקירותיו במשטרה, לא חלק על שיטת הפעלתה של המסכת המתוארת ומילא פיו מים, עד שהחלה פרשת ההגנה. או אז מסר המערער לראשונה את גרסתו הכבושה, וטען להפללה על ידי בת זוגו ואחרים, ללא נימוק משכנע לכבישת הגרסה. בגרסתו הכבושה ביקש המערער להרחיק עצמו מהאירועים המפורטים בכתב האישום, וזאת חרף הראיות הכבדות כנגדו, לרבות הראיות החפציות שנתפסו בדירתו, ברכבו ועל גופו. עוד ראוי להזכיר כי בית המשפט לא הסתפק בכך שהמערער לא חלק על אופן התרחשות העבירות לצורך קביעה עובדתית לגביהן, אלא דן והכריע תוך עמידה על חומר הראיות, והצלבה בין הודעות המתלוננים (ובהן הודעות 156 פונים, מבקשי ההלוואה-קרבנות העבירות, שסומנו כת/99 – ת/281ג; ו-92 אנשי קש שסומנו כת/282 – ת/446), עדויות העדים לפניו, חקירותיו של המערער במשטרה (ת/36, ת/596 ות/596א), הממצאים החפציים שנתפסו (בהסתמך על דוחות החיפוש מדירתו (ת/49), רכבו (ת/57) וגופו (ת/46)), וגרסתו הכבושה של המערער, כפי שהועלתה מעל דוכן העדים.

בחינת חומר ראיות זה העלתה, בין היתר, כי מספרי הטלפון שהופיעו במודעות שבמסגרתן הוצעו הלוואות לציבור היו אותם מספרים שהופיעו במודעות שהציעו עבודה לאנשי הקש; וכן כי מספרי טלפון רבים אליהם התקשרו מבקשי ההלוואה היו בפועל אלה שאנשי הקש התבקשו להתקין בבתיהם, אשר מהם נעשתה העברת השיחות לטלפון של הגורם המרמה באוקראינה. אנשי הקש שדרשו את כספם רומו באותה שיטה שרומו מבקשי ההלוואה בשלב השני, על יד הפקדת צ'קים מזויפים לחשבונם בסכום הגבוה משמעותית מן הסכום המגיע להם. כך, למשל, עלה מעדותה של מלכה אירינה; מלכה פנתה לגורם המרמה בעקבות מודעה בעיתון בבקשה להלוואה, ונדרשה לשלם "דמי ביטוח" בשווי של כ-1,500 ש"ח בטרם ביקשה לבטל את העסקה. בהמשך לכך, הופקדה לחשבונה המחאה על סך 14,317 ש"ח, ומשזו חזרה בוצעו לחשבונה של מלכה שתי העברות בנקאיות – מזויפות – בסכום 5,700 ש"ח כל אחת (ראו ת/241, ת/242, ות/298; הודעות דומות על הפקדות בסכומים גבוהים ניתן למצוא גם בת/273, ת/259 ועוד). יודגש, כי עדויות אלה לוו באסמכתאות לאמיתות תוכנן, וביניהן קבלות שירות דואר ישראל, העתק ההמחאה המזויפת, מודעות העיתונים וכיוצא בזה. בנוסף, אנשי הקש – בדומה למבקשי ההלוואה – נדרשו להפקיד כספים לחשבונותיהם של אותם גופי תקשורת שפירסמו את מודעות העבודה ואת מודעות ההלוואה, אשר בעקבותיהן פנו מעיקרא מבקשי ההלוואה אל אותו גורם מרמה, וכן גויסו אנשי הקש. פרט לשיטת הביצוע הזוהי המשתקפת מנתונים אלה, בית המשפט התייחס גם לראיות החפציות שקשרו את המערער למסכת המפורטת, ובכלל זה מסמכים, המחאות מזויפות, חוזי העסקה של אנשי הקש, מחשבים ובהם דוגמה למודעות ההלוואה והעסקה שפורסמו

בעיתונים בארץ, מכשירים סלולריים וכרטיסי Sim הנושאים את מספרי הטלפון שהופיעו במודעות שהתפרסמו, שנתפסו ברשות המערער; הקלטות קוליות בהן זוהה המערער כדובר; מסמכי בנק הדואר (ת/98 ו-ת/444) בהם פורטו ההעברות הכספיות שבוצעו על ידי אנשי הקש אל יעדים שונים באוקראינה באמצעות שירות Western Union, ובהן הופיע המערער כמי שקיבל את הכסף באוקראינה. כך, למשל, במסגרת קבלות על העברות שביצעה אשת הקש אירה ברג, אשר הוגשו בהסכמת המערער, מופיע המערער כמקבל הכספים באוקראינה בכ-40 מן העבירות שביצעה (ראו ת/445). על יסוד בחינה מעמיקה זו, שתומצתה בקצרה, הרשיע בית המשפט את המערער בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום, וכפי שנראה בהמשך, סבורני כי אין מקום להתערב בהרשעה מבוססת זו.

כז. כאמור, המערער אינו מערער עוד על ההרשעה בעבירות המרמה, והסוגיות הנדרשות להכרעה במסגרת הערעור על הכרעת הדין הן: האם ניתן היה להרשיע את המערער בעבירות הזיוף, סחיטה והדחה ועבירות המחשב (להלן העבירות הנלוות) שנעשו לצד עבירות המרמה; והאם התקיימו יסודותיה של עבירת הלבנת ההון בנסיבות העניין. להלן אדון בטענות אלה כסדרן.

העבירות הנלוות

כח. נקודת המוצא לדיוננו היא כי המערער הורשע בשורת עבירות מרמה בנסיבות מחמירות, והוא אינו חולק על כך בשלב זה. במסגרתן של עבירות אלה ולשמן נעברו עבירות נוספות, ובכלל זה זיוף, סחיטה, הדחה ועבירות מחשב, שגם בהן הורשע המערער, ועל הרשעתו בהן הוא משיג, ובעיקר על קביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי. בנקודה זו ראוי להזכיר מושכלות יסוד, לפיה ערכאת הערעור אינה נוטה להתערב בקביעות עובדתיות ובממצאי מהימנות של הערכאה הדיונית, והתערבות מעין זו מוגבלת למקרים חריגים ויוצאי דופן (ראו ע"פ 5386/05 אלחורטי נ' מדינת ישראל, פסקה ו' (2006); ע"פ 9107/09 מור נ' מדינת ישראל, פסקה 34 (2010)). הטעם לכך נעוץ כידוע ביתרון המשמעותי ממנו נהנית הערכאה הדיונית, נוכח יכולתה להתרשם מן העדים ומן הראיות באופן בלתי אמצעי (ראו ע"פ 2439/93 זריאן נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(1) 265, 280; ע"פ 4912/91 תלמי ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(1) 581, 610). עם זאת, במהלך השנים הוכרו בפסיקה חריגים לכלל זה, המקלים על התערבותה של ערכאת הערעור כאשר ממצאי הערכאה הדיונית מבוססים על ראיות שבכתב ולא על הופעתם של עדים (ראו ע"פ 398/89 מנצור נ' מדינת ישראל (1994); או כאשר ממצאי הערכאה הדיונית מבוססים על הסקת מסקנות מחומר הראיות (ראו ע"פ

5937/94 שאבי נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 832, 835 (1995); או כאשר נפלו טעויות מהותיות בהערכת מהימנות העדויות על ידי הערכאה הדיונית (ע"פ 4977/92 ג'ברין נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2) 690, 696 (1993); ע"פ 3579/04 אפגאן נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(4) 119, 124 (2004)). חריגים אלה אינם מתקיימים בנדון, ואציין כבר בשלב זה, כי לאחר עיון בחומר הראיות – לרבות זה שאין הערכאה הדיונית נהנית לגביו מיתרון מובהק, כדוגמת הודעות המתלוננים שהוגשו בהסכמת הצדדים, לא ראיתי להתערב בהכרעת הדין של בית המשפט המחוזי.

כט. קודם שאדרש לטיעוניו של המערער בגין כל אחת מן העבירות הנלוות, אבקש להתייחס לבסיס טיעוניו, הנעוץ למעשה בגרסה חלופית אותה מציע המערער אך בשלב הערעור. טענה זו, לפיה המערער היה אחד מני רבים שהשתייכו ופעלו במסגרת ארגון שהפעיל את רשת התרמית (להלן הארגון), משיגה על קביעתו של בית המשפט המחוזי, אשר קבע כי המערער היה הרוח החיה שעמדה מאחורי ביצוע העבירות. לפי הנטען, לא ניתן לעמוד על חלקו של המערער בביצוען של העבירות הנלוות, וכן להרשיעו, בהיעדר ראיה המצביעה על מעורבותו הישירה בביצוען של עבירות אלה. המערער טוען כי נקודת המוצא של בית המשפט המחוזי הייתה, שהוא ניצב מאחורי כלל מסכת המרמה, ומשכך כל ראיה עקיפה או ישירה שקשרה אותו לאותה מסכת מרמה, גרמה לבית המשפט לראותו כמוציא לפועל היחיד של כל מסכת המרמה, לרבות העבירות הנלוות; אך – כך הטענה – בזאת לא היה די להרשיעו בעבירות הנוספות, שכן לשיטתו לא הוכח כי ביצוען של העבירות הנלוות היה חלק אינטגרלי ממסכת המרמה. לטענתו, לא נשללה האפשרות כי בודדים מתוך הארגון, שאינם המערער, הם שביצעו את העבירות הנלוות על דעת עצמם, ללא ידיעת חברי הארגון הנוספים. בהקשר זה מציין המערער, כי אמנם טענה זו מועלית לראשונה בשלב הערעור ולא הוצגו נתונים לגביה, אולם, לשיטתו, מדובר בנתון המשתקף מן הראיות שהובאו לפני בית המשפט, ולכן אין מניעה להעלות טענה זו בשלב הערעור, משאינה מצריכה בירור עובדתי נוסף. כך, על פי עדויותיהם של הפונים (מבקשי ההלוואה), יותר מאדם אחד דיבר איתם טלפונית, ומכאן שלא ניתן להצביע עליו כמי שעמד מאחורי עבירות הסחיטה והאיומים.

ל. אף שהמערער מנסה להציג זאת אחרת, טענת הארגון היא טענה עובדתית חלופית התוקפת את הקביעות העובדתיות של בית המשפט המחוזי בנוגע למעמדו של המערער במסכת כולה, ואין להלמה. טענה זו מהווה למעשה גרסה שלישית במספר לטיב מעורבותו של המערער במסכת המרמה המתוארת בכתב האישום. נזכיר, המערער נעצר באוקראינה בחודש נובמבר 2011. במהלך חקירותיו, הן באוקראינה והן בארץ, סירב המערער ליתן כל גרסה בדבר החשדות שיוחסו לו, תוך שהוא דבק בזכות השתיקה

ומלווה בייעוץ משפטי. עם תחילת ההליך המשפטי, מסר המערער גרסה ראשונית במענה לאישומים שיוחסו לו, ובה הכחיש כל קשר או ידיעה למסכת המרמה שתוארה בכתב האישום, לרבות שהותו באוקראינה בזמנים המתוארים. לאחר מכן, עם סיום פרשת התביעה והתפתחות ההליך, מסר המערער גרסה שנייה, ולפיה בת זוגתו, אונישנקו, ואחרים ביקשו להפילו במעשיהם, וזאת ללא מתן טעם של ממש לכבישת גרסתו זו. בהקשר זה ראוי לציין בשנית, כי טענתו זו הועלתה בשלב בו כבר לא ניתן היה לאמתה עם עדי התביעה, והמערער מצדו לא טרח לעמת את העדים עם גרסתו במהלך חקירתם הנגדית. מסיבות אלה, בין שאר הדברים שפורטו, ראה בית המשפט להעניק לגרסתו השנייה של המערער משקל מופחת, תוך שציין כי כבישת גרסתו של המערער "אין לה כל הסבר, לבד מרצונו להתאים גרסתו בעדותו לראיות שהביאה המאשימה" (ראו פסקה ג' עמ' 22 להכרעת הדין).

כעת, לאחר שהורשע ונדחתה גרסתו השנייה, מעלה המערער לפנינו גרסה שלישית במספר. בהתאם לגרסה זו ובשונה מגרסתיו הקודמות, המערער היה שותף פעיל בביצוען של עבירות המרמה לצד אחרים ובהובלתו של אחר, אלא שהוא לא היה מודע לעבירות הנלוות שבוצעו במסגרתה, ככל שבוצעו, ומכאן כי לא היה מקום להרשיעו בהן. לצד זאת יוער, כי אין המערער מפרט בגרסתו הנוכחית כיצד בוצעו עבירות המרמה ומה היה חלקו המדויק בהן, עובדות להן יש להידרש לכאורה לשם הכרעה ראויה לשיטתו בגרסתו הנוכחית. למותר לציין כי העובדה שהמערער העלה את גרסתו העובדתית החדשה באופן המתאים אותה לפסק דינו של בית המשפט המחוזי, אינה תורמת למהימנות הגרסה, שכן מעיקרא קיים קושי להעלות גרסה עובדתית חלופית בשלב הערעור הפלילי (ראו והשוו ע"פ 6972/09 אבוטבול נ' מדינת ישראל, פסקאות ל"ג-ל"ט לחוות דעתי (2012)(להלן עניין אבוטבול); ע"פ 3372/11 קצב נ' מדינת ישראל, פסקאות 164-179 (2011)(להלן עניין קצב)); גם אם יתכן שיש פתח צר לכך במקרים חריגים, כגון מקום שההרשעה מבוססת על ראיות נסיבתיות, או מקום שהגרסה החלופית המוצעת היא סבירה או אפשרית, ובלבד שגרסה זו גם מעוגנת בתשתית העובדתית בתיק (ראו עניין אבוטבול, פסקאות 2-5 לחוות דעתו של חברי השופט דנציגר וההפניות שם; עניין קצב, פסקה 117; ע"פ 6952/07 רפאילוב נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (2010)). ויודגש, כי המערער אינו משקיף מן הצד, אשר יש באפשרותו לתור אחר ספק סביר מכאן וספק סביר משם, והכל לפי הערכתו העכשווית של החומר הראייתי העומד כנגדו. יפים לעניין זה דבריו של חברנו השופט ג'ובראן בע"פ 5041/04 אמונה נ' מדינת ישראל (2005):

"...אין די בהעלאתה של אפשרות חלופית, שאיננה מעוגנת במציאות, על-מנת לערער את מערכת הנסיבות,

לפיהן הורשע המערער וליצור בה ספק סביר. [...] לשם יצירת ספק סביר, על המערער להציג מסקנה חלופית סבירה למסכת הראיות, אשר הסתברותה "סובסטאנטיבית ולא אפסית" (ראו ע"פ 409/89 מדינת ישראל נ' אמיל רוימי, פ"ד מד(3) 465, 471) ואשר מערערת את מסכת הראיות בצורה כזו, שלא תוכל לעמוד על רגליה מסקנה חד-משמעית בדבר אשמתו של המערער (ראו ע"פ 1003/92 אמין בן סעיד רטלאן נ' מדינת ישראל, (לא פורסם); ע"פ 3974/92 מוריס אזולאי נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2) 595).

המערער הוא שעומד במרכז ההליך, והעובדה שמצא להחליף את גרסתו, ללא הסבר מניח את הדעת, לאחר שהורשע בפלילים, מחלישה בצורה ניכרת, אם לא מאיינת, את מהימנותו גם בהקשר זה (ראו גם עניין אבוטבול, פסקה מ"ד לחוות דעתי). הדעת נותנת כי כשם שניסה לשטות במשטרה ובבית המשפט בעבר, כן הוא ממשיך גם עתה. אוסיף, כי בהיקש למקרים "קבוצתיים" שבהם בשל ריבוי "שחקנים" לא קל לזהות את העברייין הקונקרטי... וגם לא קל לבור את הבר מן התבן בעדויות שונות... אכן, הנאשם האינדיבידואלי אינו צריך לשאת בנטל הדילמה; אך תפקידן של רשויות האכיפה, ומעל לכל תפקידו של בית המשפט, הוא לבחון את הראיות ואותות האמת כדי שלא יורשע החף מפשע – אך גם לא יהא חוטא נשכר" (ע"פ 5762/13 פאעור נ' מדינת ישראל, פסקה א' לחוות דעתי). הדברים נאמרו שם לעניין עבירות אלימות, אך סדנא דארעא חד הוא. ובית המשפט המחוזי בדק ככל הניתן, כפי שנראה להלן.

לא. בענייננו, הרשעת המערער בביצוען של העבירות הנלוות התבססה הן על ראיות נסיבתיות, כגון שיטת ביצוע זהה, והן על ראיות ישירות, ובכלל זה הראיות החפציות שנתפסו במסגרת החיפושים שנערכו, וביניהם 71 ההמחאות המזויפות; עדויות ישירות מפיהם של מי שעל פי גרסתו השניה של המערער ביקשו להפלילו בעבירות המרמה, בהן הוא מודה עתה; שיחות מוקלטות בהן נשמע המערער כדובר ועוד. יוער, כי הודיית המערער בשלב זה בביצוע עבירות המרמה, הסותרת את גרסתו הקודמות, יש בה לחזק את מידת המהימנות של אותם עדים, וכך גם מורה השכל הישר (ראו עניין קצב פסקה 117, שם נקבע כי הגרסה החלופית שהעלה המערער מחזקת את מהימנות עדותה של המתלוננת). שנית, אף אם יש ממש ב"טענת הארגון" המועלית כעת, איני רואה להכריע בה בהיעדר רלבנטיות לענייננו. סופו של יום, המערער אינו חולק על כך שביצע את מעשי המרמה בצוותא עם אחרים, ודי בכך להרשיעו כאחראי ישיר לביצוע העבירות הנלוות נוכח קביעותיו של בית המשפט, כמבואר בהמשך.

לב. יתרה מכך, אף אם נתעלם מן העובדה שמדובר בטענה עובדתית חדשה המצריכה בירור בחומר הראיות – לרבות חלקו הקונקרטי של המערער בארגון הנטען – והמועלית רק בשלב הערעור, הנה עיון מעמיק בקביעותיו של בית המשפט המחוזי שולל את יסודה של הטענה. בניגוד לנטען על ידי המערער, בית המשפט קבע קביעה עובדתית כאשר לחלקו של המערער במסכת התרמית, הן בקשר לעבירות המרמה והן בקשר לעבירות הנלוות, ולא הותיר שאלה זו פתוחה. יתרה מזו, מעיון בחומר עולה כי עוד בראשית ההליך דנא ציין בית המשפט קמא שיריעת המחלוקת צריכה להצטמצם נוכח גרסתו הראשונית של המערער במענה לאישומים, ובעקבות גרסתו השנייה של המערער לאישומים – אשר לא חלק על שיטת ביצוע מעשי המרמה ואופיין, אלא ביקש להרחיק עצמו מן המעשים בטענה שאחר עמד מאחוריהם – ציין בית המשפט כי השאלה העומדת להכרעה מלפניו היא שאלת זהותו של מבצע עבירות המרמה, דהיינו הגורם שמאחוריהן.

לג. במסגרת הכרעת דינו ולצורך הכרעה בשאלה שנותרה, דן בית המשפט המחוזי ביתר פירוט בשיטת הביצוע הייחודית של אותו גורם העומד מאחוריה של כל אחת מן העבירות המנויות בכתב האישום, ובכלל זה העברות כספיות באמצעות שירות הדואר, הפקדת המחאות מזויפות, שיחות איום ועוד. לאחר מכן, דן בית המשפט בחפיפה ובזהות המאפיינות את ביצוען של כלל העבירות כעולה מחומר הראיות שהונח לפניו בהסכמת הצדדים, ובכללם חקירות המתלוננים בתיק, אשר הודעותיהם הוגשו בהסכמת המערער, הראיות החפציות שהוגשו והעדויות שנשמעו. בית המשפט קבע כי באלה די לבסס את הקביעה, כי גורם אחד הוא שעמד מאחורי כלל עבירות המרמה הנזכרות בכתב האישום, ובהמשך פסק בית המשפט כי חומר הראיות מצביע על המערער כאותו גורם מרמה. סבורני, כי בפירוט המצוי בפתח דברינו – לרבות העובדה שמספרי הטלפון אשר אליהם התקשרו הפונים, היו אלה שאנשי הקש התבקשו להתקין, מסלול העברת הכספים שבו הפקידו הפונים את דמי הביטוח ברוב המקרים על שמם של אנשי הקש, ואלה בתורם העבירו את הכסף אל הגורם המרמה באוקראינה, שהיה גם מי ששיחות הפונים הגיעו אליו; זאת – באמצעות שירות "עקוב אחרי" שהותקן בקווי הטלפון אותם נדרשו אנשי הקש להתקין במסגרת העסקתם, וללא ידיעתם של אלה; ההמחאות המזויפות שהופקדו בחשבונם של אנשי הקש ומבקשי ההלוואה וכן ההעברות הבנקאיות שבוצעו לחשבונם, באותה דרך – בכל אלה די להוכיח כי גורם אחד עמד מאחורי כלל המעשים המתוארים בכתב האישום כקביעתו של בית המשפט.

לד. זאת ועוד, מעיון בהכרעת הדין ופרוטוקולי השיבות עולה כי, המערער לא חלק על קביעה זו של בית המשפט, שנגזרה כאמור ממסד הראיות שאף הוגשו בהסכמת

הצדדים. כך, במהלך עדותו לא התייחס המערער לעובדות העולות מהודעותיהם של העדים שהוגשו בהסכמה, לא בחקירתו הראשית ולא בחקירתו הנגדית, וברי כי יש בכך ללמד שהבין את נקודת המחלוקת המרכזית שבה הכריע בית המשפט, ואת הקביעה הנגזרת ממנה – מי הוא האדם ששימש כרוח החיה מאחורי ביצוע העבירות; כעת, משנמצא כי היה זה המערער, מבקש הוא כי נקבע שאמנם לקח חלק בביצוע העבירות, אולם במידה פחותה. יודגש כי אף בשלב זה אין המערער חולק על ההודעות שהוגשו וביססו את הקביעה לפיה גורם אחד הוא שעמד מאחורי כלל העבירות. אף על פי כן, טענתו הנוכחית עומדת בניגוד להבנתו המשתקפת מפסק דינו של בית המשפט ומהתנהלותו עד כה, ואין מקום לקבלה בשלב זה.

לה. יתר על כן, טענות המערער לעניין חלקו המזערי, לכאורה, בעבירות הנלוות, אינן מתיישבות גם עם עצם הרשעתו כמבצע המרכזי של עבירות המרמה, הרשעה שאין חולק עליה בשלב זה. בית המשפט ביסס את קביעתו זו בדבר חלקו המרכזי של המערער על התרשמותו מדברי העדים שהעידו לפניו, ובכלל זה עדותה של השוטרת וייסמן שתיארה כי במסגרת נסיונות ההתקשרות שלה למספרי הטלפון שהופיעו על גבי מודעות ההלוואה, המערער הוא שענה לה. עוד עלה מעדותה כי באותם מקרים שנענתה על ידי אחר וביקשה לברר באשר להלוואה המוצעת במודעות, מסר לה אותו אחר כי עליה לדבר עם הממונה עליו, אשר התברר כלא אחר מאשר המערער בעת שהועברה אליו (ראו שורות 1-13, עמ' 114, ושורות 19-30, עמ' 116 לפרוטוקול הישיבה מיום 5.2.13). לכך יש להוסיף את הראיות החפציות המפלילות שנתפסו כאמור ברשותו של המערער, בדירתו, במכוניתו ועל גופו – ביניהן נתפסו, בין היתר, 71 המחאות ישראליות מזויפות, מספר מכשירי טלפון ניידים ומספר כרטיסי sim, אשר מהם בוצעו חלק משיחות התרמית, ומודעות הצעת הלוואה ועבודה, אשר עלו בקנה אחד עם הודעותיהם של המתלוננים; את שיחות הטלפון המוקלטות שביצע המערער עם המתלוננים; את העובדה כי מיום מעצרו של המערער לא התקבלו תלונות נוספות בעניין; ואת קביעות בית המשפט לעניין התרשמותו מן המערער כמי שמכתיב את הגנתו בהליך ואינו מובל על ידי מי מסניגוריו. אלה, לצד אי מתן הסבר מניח את הדעת מצד המערער לממצאים שנתפסו ולראיות הקיימות, אף בשלב זה, אינם מותירים לטעמי כל ספק בדבר מרכזיותו של המערער בפרשה כולה, ובכלל זה היותו מעורב בכלל הפעולות שנקטו במסגרת הארגון, לרבות העבירות הנלוות, לצורך הפעלתה וקיומה של מסכת התרמית המתוארת בכתב האישום.

משהוכח כי המערער הוא הגורם שעמד מאחורי כלל מעשי המרמה, או לפחות מי שנטל חלק מרכזי בהן, אין חשיבות לשאלה האם קושרות הראיות בתיק את המערער

לעבירות על דרך של הוכחה כי המערער הוא שבמו ידיו זייף את ההמחאות, איים על המתלוננים או ביצע את עבירות המחשב, או שביצע אותן כחלק מארגון או באמצעות אחרים לצורך הרשעתו בהן. השאלה אליה יש להידרש היא האם העבירות בוצעו בעבור המערער או בידיעתו. מענה חיובי לשאלה זו די בו לצורך הרשעת המערער בעבירות הנלוות, שכן אז ניתן לראות במערער כמבצע עיקרי בהתאם להוראות סעיף 29(א) לחוק העונשין, המגדיר "מבצע עבירה – לרבות מבצע בצוותא או באמצעות אחר" (ראו גם ע"פ 4980/07 כהן נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (2010) (להלן עניין כהן)).

לו. אשר לעבירות הזיוף; בדירתו של המערער נתפסו 71 המחאות ישראליות מזויפות, ודי באלה להוות ראיה הקושרת את המערער לעבירה, גם בהינתן ארגון המרמה עליו הוא נמנה על פי טענתו כיום. זאת, לנוכח שיטת הפעולה שנקטה על ידי הארגון בשלב השני של מסכת התרמית, בו הופקדו לקרבנות התרמית, לאחר שהובטח להם כי כספם יוחזר אליהם, המחאות מזויפות בסכומים גבוהים משולמו על ידם, במטרה להוציא מהם כספים נוספים במרמה.

לוז. אשר לעבירות הסחיטה וההדחה; אכן, לא כל המתלוננים בתיק העידו כי אוימו, אלא רק חלק מהם, אולם אינני מוצא כיצד יש בכך כדי להפחית מחלקו של המערער בעבירות אלה, בהתחשב בקביעה לעניין מעמדו המרכזי של המערער בעבירות התרמית, ובהתחשב בשיטת הביצוע הייחודית של מעשי המרמה. המתלוננים, הן מבקשי ההלוואה והן אנשי הקש שאוימו, העידו כי מי שאיים עליהם הוא מי שהציע להם את ההלוואה או מי שהעסיק אותם, בהתאמה. משכך, מרכזיותו של המערער במסכת המרמה מעידה על יכולת השליטה המהותית בשאר מבצעי העבירה, המאיימים, ככל שלא ביצע אישית שיחות כאלה או אחרות, וזאת על דרך של שליטה על העשייה העבריינית בגדרה של המסכת המתוארת. יכולת זו היא הנדרשת לצורך הגדרתו של אדם כמבצע בצוותא לפי סעיף 29(ב) לחוק העונשין (ראו ע"פ 2796/95 פלונים נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(3) 388, 403 (1997); ע"פ 2721/11 מדינת ישראל נ' אוחיון, פסקה 32 (2012); ע"פ 8107/09 דענא נ' מדינת ישראל, פסקה 34 (2011)), וסבורני כי לא נותר ספק בדבר מעורבותו של המערער בהן, ולוא גם ברמת שליטתו בהיתכנות ביצועה כחלק מפועלו המרכזי במסגרת מסכת התרמית, אף מקום לא נעברו על ידיו אישית. יתרה מכך, מעדותו של דמיצ'ב עולה בבירור כי במסגרת שיחותיו של המערער עם "הקליינטים" (כפי שהוגדרו קרבנות העבירה בעדותו של דמיצ'ב), היה המערער נוהג להרים קולו עליהם, לצעוק ולקללם כדבר שבשגרה (ראו עמ' 187-189 לפרוטוקול הדיון מיום 12.2.13). זאת ועוד, מן החומר עולה בבירור, שמסלול האיומים והסחיטות הופעל רק בשלב בו מבקש ההלוואה או איש הקש סירב להמשיך ולשתף פעולה עם

התרמית שבוצעה, וכאשר עלה החשש כי אותו פונה נואש עשוי לפנות לגורמי החוק ולמסור תלונה; שכן על פי תוכן האיומים, זו התוצאה אותה ביקש המאיים למנוע (ראו פירוט האיומים בעשרה מקרים בעמ' 75-76 להכרעת הדין, לרבות איומים קשים בפגיעה גופנית במאויים ובבני משפחתו עד למוות ר"ל, איום בשריפת בית, במאסר ועוד). במצב זה, ניתן להסיק, כהיסק של היגיון, כי מדובר בדפוס פעולה שהפועלים במסגרת הארגון הונחו לנקוט בסיטואציה כזו בלבד, ועל כן אין נפקות לכך שלא כל המתלוננים העידו כי אוימו.

לח. אשר לעבירות המחשב; בית המשפט המחוזי קבע כי המכנה המשותף של כלל המתלוננים אשר נעשו לחשבונם העברות-מרמה באמצעות חדירה לחשבונם של אחרים, הוא הגורם המרמה, דהיינו אותו נציג שמסר לפונה (מבקש ההלוואה) כי לחשבונו "יוחזרו" הכספים ששולמו על ידיו. מכאן, שעבירות המחשב היו למעשה שיטה נוספת שהופעלה במסגרת מסכת המרמה שבה פעל המערער, ומשהמערער אינו חולק כאמור על חלקו בביצוע עבירות המרמה, אין מקום לקבלת ערעורו בעבירות המחשב הנלוות.

לט. סיכומו של דבר, במקבץ הדברים המפורטים יש להצביע על מעורבותו של המערער בכלל העבירות הנלוות שנעברו במסגרת מסכת התרמית שהופעלה, ולבסס את הרשעתו כדין.

עבירות הלבנת ההון - כללי

מ. בגין המעשים המתוארים בכתב האישום הורשע המערער גם בביצוע ריבוי עבירות של הלבנת הון. עבירת הלבנת ההון מעוגנת בסעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, הקובע:

"העושה פעולה ברכוש, שהוא רכוש כאמור בפסקאות (1) עד (4) (בחוק זה – רכוש אסור), במטרה להסתיר או להסוות את מקורו, את זהות בעלי הזכויות בו, את מיקומו, את תנועותיו או עשיית פעולה בו, דינו – מאסר עשר שנים או קנס פי עשרים מהקנס האמור בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין –

(1) רכוש שמקורו, במישרין או בעקיפין, בעבירה;

(2) רכוש ששימש לביצוע עבירה;

(3) רכוש שאיפשר ביצוע עבירה;

(4) רכוש שנעברה בו עבירה."

בהתאם לאמור בדברי ההסבר להצעת חוק איסור הלבנת הון, תשנ"ט-1999, הצעות חוק תשנ"ט, 420, החוק נחקק במטרה להתמודד עם תופעת העבריינות

המתוחכמת שבמסגרתה נעשית הלבנת הון בשיטות מורכבות, מתקדמות ובין-לאומיות, אשר ההתחקות אחריהן אינה פשוטה (עמ' 421 להצעת החוק). הלבנת הון מוגדרת בהצעת החוק כ"עשיית פעולה ברכוש, לעתים באמצעות המערכת הפיננסית, במטרה להטמיע רכוש, שמקורו בפעילות עבריינית, בתוך רכוש הנושא אופי חוקי ותמים תוך טשטוש מקורו הבלתי חוקי של הרכוש" (עמ' 420 להצעת החוק). תופעה זו ננקטת על ידי "...עברייני הפשע המאורגן, בתחכום גדל והולך, כאמצעי לשמור את רווחי פעילותם העבריינית", והיא התרחבה עד מאוד במהלך השנים (שס), והשלכותיה השליליות – לרבות פגיעה במהלך העסקים התקין – על החברה התרחבו עמה.

מא. חוק איסור הלבנת ההון צמח גם מתוך ההכרה, כי מאבק בתופעת העבריינות המאורגנת, אינו אפשרי "ללא תקיפה ישירה של תופעת הלבנת ההון...", שהיא הכוח המניע את המשך הפעילות העבריינית. בהצעת החוק נאמר, כי "השקעת אמצעים לנטרול יסוד הרווח מעסקות עברייניות משרתת תוצאה כפולה: האחת – הון המוצא מן המחזור לא ניתן לשימוש חוזר לצורך מימון עסקאות עברייניות נוספות, השניה – מניעת הרווח מן העבריין מבטלת את התמריץ לעבור עבירה" (עמ' 421; ראו גם ע"פ 8325/05 בלס נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (2007) (להלן עניין בלס)). לאמור, מאבק ופגיעה ביכולתו של העבריין לעשות שימוש חוזר ברווחים הכלכליים שנוצרו לו מן העבירות הפליליות, הם תכליתו הבסיסית של החוק. באמצעות הפגיעה ברווחי העבריין, מוגשמת בהמשך התכלית הרחבה יותר שבבסיס החוק והיא צמצום התפשטותה של העבריינות המאורגנת, שכן בלא האפשרות לשימוש ב"פירות האסורים" של פעילותו העבריינית, יותר העבריין ללא מקורות מימון להמשך פעילותו הפלילית, או לכל הפחות יותר ללא היכולת להרחיבה אל מחוזות אחרים (ראו ע"פ 2333/07 תענך נ' מדינת ישראל, פסקה 233 (2010) (להלן עניין תענך). על פי תורה זו, המכירה בהשלכות השליליות רחבות ההיקף של הלבנת ההון, כשלעצמה, על החברה בכללותה, הגדיר חוק איסור הלבנת הון את עבירת הלבנת ההון כעבירה העומדת בפני עצמה (ראו ע"א 9796/03 שס טוב נ' מדינת ישראל פ"ד נט(5) 397, 401 (2005)). בהתאם לכך, במוקד החוק נמצא סעיף 3(א), האוסר על עשיית פעולה ברכוש, שמקורו בעבירה כהגדרתה בסעיף 2 לחוק, מקום שמטרת הפעולה היא להכשיר את הרכוש על דרך ניתוק הקשר בינו לבין מקורו האסור (עמ' 423 להצעת החוק; ראו גם ע"פ 8551/11 סלכגי נ' מדינת ישראל, פסקה 30 (2012) (להלן עניין סלכגי); תענך, פסקה 234).

מב. במרכיבי היסודות הנדרשים לצורך הרשעתו של אדם בעבירה של הלבנת הון לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, נשוא ענייננו, דן בית משפט זה לא אחת (ראו פסקאות 31-37 בעניין סלכגי; פסקאות 234-238 בעניין תענך; פסקאות 18-19 בעניין בלט). היסוד העובדתי אותו יש להוכיח הוא עשיית פעולה ברכוש אסור. יסוד זה מורכב מרכיב התנהגותי של "עשיית פעולה" ומרכיב נסיבתי של "רכוש אסור" שבו נעשתה הפעולה. הגדרת רכוש אסור מוסדרת בחוק, ועניינה רכוש, לרבות "כספים" על פי סעיף ההגדרות, שמקורו בעבירה המנויה בתוספת הראשונה לחוק איסור הלבנת הון (סעיף 2(א) לחוק) (להלן עבירת מקור); היסוד הנפשי לעבירה דורש, כי הפעולה ברכוש האסור תיעשה "במטרה להסתיר או להסוות את מקורו...". יסוד זה מתממש בעת שהעבריין מבצע פעולה "בכוונה להסתיר" את הרכוש האסור. בעניין סלכגי נידונה פרשנותו הראויה של הביטוי "הכוונה להסתיר", ונקבע כי במסגרת דרישה זו אין צורך להוכיח כי לעבריין הייתה כוונה "להלביץ" את הרכוש, וכן שכוונת ההסתרה התממשה בפועל, אלא די לבחון אם הייתה כוונה מיוחדת "להסתיר" ולטשטש את מקורו ורווחיו. על כוונה זו ניתן לעמוד גם על דרך בחינת הרצון או השאיפה להשיג את יעד ההסתרה, אותם מגלה העבריין (ראו גם עניין תענך, פסקה 239). עוד נקבע, כי במסגרת בחינת יסוד זה לעניין קיומו של יסוד ההסתרה, "יש להבחין בין הסתרה לשם מניעת גילוי עבירת המקור או שמירה על היתכנות ביצוע עבירת המקור לבין הסתרה לשם ניצול פירות עבירת המקור", והאחרון הוא הממלא את דרישות היסוד (ראו עניין סלכגי פסקה 37 מפי השופטת ברק-ארז; ע"פ 8274/11 אד'רסקי נ' מדינת ישראל, פסקה 37 (2013)). מבחן זה נגזר מפרשנות תכליתית של החוק וכן נועד להגבלת תחולתו של הסעיף למקרים שבעבורם בא לעולם, שכן אחרת עלולה עבירת הלבנת ההון לחול על כל עבריין שבמסגרת פעילותו הפלילית פעל לשם אי גילוייה של הפעילות האסורה, ולא לשם הרחבת פעילותו הפלילית, או שימוש בפירותיה האסורים של העבירה – שהן הפעולות שעמן מבקש להתמודד החוק. דעת לנכון נקל, כי ככלל מבקשים עבריינים באשר הם להסתיר פעילות פלילית באשר היא (ולכך גם חריגים), ובכך כשלעצמו, בהיעדר מטרת הרחבה או שימוש שלא-כדין ב"פירות המורעלים", אין החוק דנא עוסק. כדברי השופטת ברק-ארז בעניין סלכגי (פסקה 35), סעיף 3(א) "נוקט בנוסח של 'להסתיר את מקורו' ומכאן ניתן ללמוד כי הוא הוא מיועד להגדיל את תחום פריסתם למצבים שבהם כוונת העושה אינה מתייחסת לעצם הסתרת הכספים או הרכוש (כדי להסתיר עובדת ביצועה של עבירת המקור), אלא רק למצבים שבהם קיימת כוונה להסתיר את הכספים או הרכוש כך שיתאפשר שימוש עתידי בהם". כאשר כוונת ההסתרה היא לשימוש עתידי – עולה עבירת הלבנת ההון במלוא עוזה.

מג. בענייננו, קבע בית המשפט קמא כי עבירת הלבנת ההון נעברה בשעה שהמערער פעל לצורך הסרתו של מקור הכספים שהניבו לו עבירות המרמה, הן עבירות המקור בהתאם לסעיף 2(א) לחוק וסעיף 11 לתוספת הראשונה לחוק. אין צורך בדמיון מפותח כל עיקר, כדי להבין ולהסיק שמטרת הסרת הכספים היתה שימוש בהם – והיעלה על הדעת אחרת? המערער טוען, כאמור, כי החפיפה בין המעשים ששיכללו את עבירות המרמה, הן עבירות המקור, לבין המעשים המקימים לכאורה את עבירת הלבנת ההון, שוללת את התקיימות יסודותיה של עבירת הלבנת ההון בענייננו. זאת הואיל ולשיטתו, סעיף 3(א) דורש ניתוק, כאמור, בין המעשים המהווים עבירת מקור לבין המעשים המהווים עבירת הלבנת הון.

מד. אין בידי הלום טענה זו משתי סיבות. ראשית, טענתו המשפטית של המערער נדונה זה מכבר בפסיקת בית משפט זה, וכבר נקבע כי אין כל מניעה שהמעשים המקימים את העבירה יהיו בזיקה למעשים שהקימו את עבירת המקור: "שום דבר בלשון החוק או בתכליתו, איננו מצביע על כך כי צריך להיות נתק מוחלט בין השניים. אין ספק כי רכוש איננו מוגדר כרכוש אסור ללא קיומה של עבירת מקור, אלא שאין כל פסול בכך שתהיה זיקה בין עבירת המקור לבין עבירת הלבנה..." (ראו עניין בלט, פסקה 21 לחוות דעתה של השופטת ברלינר). דברים אלה מתיישבים גם עם תכליותיו של חוק איסור הלבנת הון, עליהן עמדנו מעלה. בנסיבות המקרה, אין ספק כי מסכת התרמית שהופעלה על ידי המערער עשתה שימוש במספר שיטות מתוחכמות ומורכבות, שהקשו על איתורו של המערער כאחראי, ודי לעיין בחומר הראיות הרב שנאסף בתיק לאורך השנים. לטעמי, בחינה מהותית של פעולות המערער בנסיבות תלמדנו במובהק, כי המקרה נכנס בגדרם של המקרים שלשמם חוקק חוק איסור הלבנת הון. בין פעולותיו של המערער ניתן למנות את הפקדת הכספים של מבקשי ההלוואות ואנשי הקש בחשבונם של גופי התקשורת בהם פורסמו המודעות כאמור, על פי הוראות המערער; שימוש בכספים שהועברו על ידי הפונים לצורך תשלום שכרם של אנשי הקש; שימוש באנשי קש לצורך העברת הכספים אל מקום מושבו באוקראינה; ושימוש בכספים לצורך תשלום בעבור שירותיו של דמיצ'ב למערער. פעולות אלה נעשו לרוב בשלב אחד, על דרך של העברת הכסף מן הפונה ישירות אל גוף התקשורת, וכיוצא בזה. נשוא בנפשנו כי פעולות אלה היו מבוצעות בשני שלבים, כך שבשלב ראשון היה המערער מקבל את הכספים, ולאחר מכן משלם באמצעותם את שכרם של גופי התקשורת, אנשי הקש ודמיצ'ב. במצב דברים זה, אין חולק כי מדובר היה במקרה קלאסי של הלבנת הון כמשמעו בדין. אולי מקל וחומר, דומני כי יש לראות בפעולות המערער שנקט בשיטות מתוחכמות יותר עמן ביקש החוק להתמודד (ניטרול אחת החוליות בשרשרת), כדי להשיג אותה תוצאה, פעולות של הלבנת הון.

מה. כאמור, המערער טוען כי סעיף 3(א) לחוק דורש, שמקורו של הרכוש האסור יהיה בעבירת המקור, במנותק מעבירת הלבנת ההון, ויש מי שסבורים כי מדובר בעבירה מוגמרת (ראו גם ' גרוסמן, ר' בלקין וס' ליכט איסור הלבנת הון – להלכה ולמעשה 40-37 (מהדורה שניה מורחבת – 2013) (להלן גרוסמן)). אולם גם לעמדתם של הסבורים כך, אין מניעה לחפיפה בין עבירת הלבנת ההון לבין חלקים של עבירת המקור, כאשר עבירת המקור כלולה בתוך מהלך עברייני מורכב שקטעים ממנו ניתנים להגדרה כעבירות מושלמות בפני עצמן. דברים אלה הם בעיניי בחינת פשיטא.

מו. יתר על כן, גם אילו קיבלנו את טענת המערער לעניין זה, בחינה קפדנית של נסיבות המקרה ויסודות העבירה מגלה שאין חפיפה בין המעשים המהווים עבירת המקור לבין אלה היוצרים את עבירת הלבנת ההון, שכן עבירות המרמה הושלמו בטרם ביצע המערער את פעולת ההלבנה. בית המשפט המחוזי קבע כי עבירת הלבנת ההון הושלמה בעת שפעל המערער לטשטוש צעדיו במטרה להסתיר את מקור הכספים. לשיטת המערער החפיפה בין הפעולות קיימת הואיל ועבירת המרמה הושלמה באותה נקודה שבה הושלמה עבירת הלבנת ההון, קרי, בעת שהגיעו הכספים אל אחד היעדים שנמנו מעלה, כך שלמעשה המערער ביצע פעולה אחת ותו לא. פרשנות זו אין להלום. אכן הפקדת הכספים בחשבונם של גופי התקשורת היא שהשלימה את עבירת המרמה, אולם בכך לא תמה פעולת המערער. גופי התקשורת סיפקו שירות למערער ויצרו את המודעות שנועדו להפנות אליו את הקרבנות למעשי המרמה. בגין שירות זה חב המערער כסף לאותם גופי תקשורת, וחוב זה נפרע, בין היתר, באמצעות הכספים שהופקדו על ידי הקרבנות. גופי התקשורת לא היו מעורים במסכת המרמה שהפעיל המערער, ואך סביר כי עודכנו או הבינו שהכספים אשר התקבלו לחשבונם מחשבוננו של פלוני הם כנגד החוב בגין המודעות. הדבר נלמד גם מן האופן בו פעל המערער כלפי אנשי הקש וכלפי דמיצ'ב, משהורה להם לעשות שימוש בכספים שהגיעו לידיהם מן הקרבנות באמצעות שירות דואר ישראל כתמורה לשירותים שהם סיפקו לו. בדרך זו, עשה המערער שימוש בכספי המרמה כדי להמשיך ולהפעיל את המעורבים במסכת המרמה, ולהסתייע בהם להמשך פעילותו העבריינית. ניתן לומר כי, עבירות המרמה בהן הורשע המערער בגין מעשיו אלה הושלמו שעה שהכספים הועברו מידיהם של הקרבנות אל אנשי הקש או אל דמיצ'ב.

מהי הפעולה העצמאית שנקט המערער המשכללת את עבירת ההלבנה בנסיבות? סבורני, כי פעולה זו מצויה בעצם הקניית הכספים שהגיעו לידיו – כמפעילה של מסכת המרמה – אל ידיהם של גופי התקשורת, אנשי הקש ודמיצ'ב; נזכור, כי חוק איסור הלבנת הון מגדיר "פעולה ברכוש", בין השאר, גם כהקניית בעלות. אטעים כי

אין מדובר בפעולה מלאכותית שנועדה לביסוס הרשעת המערער, כי אם בפעולה ממשית שכן ללא פעולה זו הכרוכה בכך שהמערער מודיע בדרך זו אחרת לאותם נותני השירות שאליהם הגיעו הכספים על זכאותם בכסף, חובו של המערער להם לא היה נפרע, ומסלול הכספים לא היה נעצר עד הגיעו אליו. הדברים נאמרים ביתר שאת בעניינם של אנשי הקש ודמיצ'ב, שכן ללא פעולת ההקניה היו הכספים מועברים אל המערער, כפי שאירע בשאר המקרים. לפיכך, אין לומר כי קיימת חפיפה מלאה בין הפעולות שעשה המערער בקשר לעבירת המקור ועבירת ההלבנה. תוצאה זו מתחייבת גם מתכליותיו של החוק, כאמור.

מז. אשר ליסוד הנפשי של "כוונה להסתיר"; המערער טוען כי יסוד זה לא התקיים אצלו הואיל והמבחן שנקבע בעניין סלכגי – לפיו בבחינת התקיימות יסוד הכוונה "להסתיר" יש להבחין בין פעולות הסתרה של עבירות המקור לבין פעולות הסתרה שנועדו להסתרת רווחי עבירת המקור הממלאות אחר היסוד הנדרש – אינו מתקיים בעניינו. וזאת משום שלשיטתו מעשיו נעשו, לכל היותר, לצורך הסתרת עצם ביצוע עבירת המקור ולא לצורך הנאה עתידית מפירות עבירת המקור. יודגש כי המערער אינו חולק שמעשיו נעשו על מנת לטשטש את עקבות הכסף, אלא על הכוונה להסתיר באמצעותם את פירות עבירת המקור. אין בידי לקבל גם טענה זו. אמנם מעשיו של המערער נועדו לשמר את המשך פעילותו העבריינית, אולם ניכר כי מרגע שעבירה אחת הושלמה ונוצר ממנה רווח, הוא שימש את המערער לתועלתו האישית. תועלת זו הופקה למערער במספר דרכים, אך העיקרית שביניהן היא התועלת שהופקה על דרך המשך הפעילות העבריינית, שנועדה ליצירת רווחים נוספים מפעילות עבריינית נוספת, ובכך בדיוק ביקש להילחם חוק איסור הלבנת הון (ראו פסקה מ"ד למעלה). לצד זאת, אזכיר כי שירותיו של דמיצ'ב למערער, ובכלל זה שיפוץ הדירות, היו מנותקים ממסכת המרמה ונועדו להנאתו האישית. אומר כבר כאן כי לא ראיתי לקבל את טענת המערער בדבר היקף השימוש ברווחים כאינדיקטור למעשה ההלבנה, שכן אין נפקות להיקף השימוש שנעשה בפירות האסורים של עבירת המקור להגדרת השימוש כהלבנת הון, וטענה זו נטענה בעלמא ללא כל עיגון. יתר על כן, פעולותיו של המערער ברכוש, ובכלל זה העברתו לצדדים שלישיים באמצעות אנשי קש, מלמדות על רצונו לנתק כל קשר בינו לבין הרכוש האסור ולהסוות את מקורו של הכסף, בו הסתייע למימון המשכה של הפעילות העבריינית כמפורט מעלה, ולפיכך מקימות את היסוד הנפשי הנדרש. הארכנו כאן במקום שאולי היה ניתן לקצר, אך ברי בשורה התחתונה כי היתה זו הלבנת הון כפשוטה. ובמישור הנורמטיבי נאמר – נוכח הריאליה בעולם מורכב, וכשעסקינן בעבריינים מתוחכמים, חובתנו להביט אל התמונה הכוללת, ואל ההבחנות הדקות באשר

לממשק בין עבירות מקור לעבירת הלבנת ההון יש להתייחס בקב חומטין, קרי, בזהירות ובעין מפוכחת.

מח. טענה נוספת של המערער היא כי לא היה מקום להרשיעו בגין מעשי הלבנת ההון שבוצעו באוקראינה, הואיל ומדובר בעבירת חוץ. טענה זו אין להלום, הן משום שהיא מועלית לראשונה בשלב הערעור, והן בעיקר משום שהעבירות בנידון דידן כולן נכנסות בהגדרה של עבירת פנים לפי סעיף 7(א)(1) לחוק העונשין, שהיא "עבירה שנעברה כולה או מקצתה בתוך שטח ישראל". בהתאם להגדרה זו, ונוכח סעיף 12 לחוק העונשין הקובע כי "דיני העונשין של ישראל יחולו על כל עבירת-פנים", נפסק כי די בכך שחלק ממרכיבי העבירה יבוצעו בארץ על מנת שמבצעה יועמד לדין בגינה כאילו בוצעה כולה בישראל (ראו דנ"פ 4603/92 משולם נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(3) 160, פסקה 6 לפסק דינו של הנשיא ברק; ע"פ 1784/08 פרי נ' מדינת ישראל, פסקה 58 (2009); ח' זנדברג פירוש לחוק המעצרים כרך א' 129-130 (תשס"א)). בענייננו, הכספים שקיבל דמיצ'וב הועברו אליו באמצעות אנשי הקש או הפונים מישראל. כספים אלו מהווים את הרכיב הנסיבתי של עבירת הלבנת ההון, הוא הרכוש האסור, ומקורם בישראל.

מט. מכל הטעמים האמורים, סבורני איפוא כי אין להיעתר לערעור על הכרעת הדין, על כל חלקיו.

הערעור על גזר הדין

נ. המערער מעלה מספר השגות בדבר גזר דינו של בית המשפט המחוזי. בפתח הדברים אציין, כי חלק מהשגות אלה מועלות לראשונה בהליך הערעור, תוך שנטען כי הדבר נבע מייצוג בלתי הולם של המערער על ידי בא כוחו דאז, ולאחר שבית המשפט דחה את בקשתו להחלפת ייצוג בשנית. טענה זו מוטב לה שלא הייתה מועלית, ומשנטענה דינה שלא להתקבל. לאורך התנהלות ההליך החליף המערער את ייצוגו באישור בית המשפט פעם אחת, ובקשתו זו להחליף ייצוג בשנית, הוגשה לקראת הגשת הסיכומים בתיק ומשום כך נדחתה. יתרה מכך, מעיון בגזר הדין אנו למדים כי היקף טיעונו לעניין העונש צומצם לא בשל בא כוחו של המערער, כי אם בשל דרישת המערער מבא כוחו שלא לטעון בשמו במהלך ישיבת הטיעונים לעונש (ראו פסקאות 19-21 לגזר הדין). כך או אחרת, גם לא התבקשה תגובת עורך הדין שייצג, דבר שהוא מחובת ההגינות הבסיסית בכגון דא, ואם כן אין לטענה מקום.

נא. בגין מעשיו נדון המערער לעשר שנות מאסר. נזכיר, המערער טוען כי מדובר בעונש החורג לחומרה מן המקובל בנסיבות דומות, ושהגיש לעיוננו אסופת פסיקה בעניין. כן נטען כי היקפי המרמה שאליהם התייחס בית המשפט בהכרעת הדין היו גבוהים מאלה המופיעים בכתב האישום. אקדים תוצאה לדיון ואומר, כי לאחר שעיינתי בגזר דינו של בית המשפט המחוזי, על נימוקיו, ובפסיקה לה הפנה המערער, לא מצאתי לחרוג ביסודו של דבר, למעט בנקודה אחת, מאשר הכריע בית המשפט קמא, וכידוע התערבות ערעורית בגזר דין אינה שגרתית (ראו ע"פ 1242/97 גרינברג נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (1998); ע"פ 3091/08 טרייגר נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (2009)). איני רואה מקום להתערב בכל הקשור לעשר שנות המאסר שהושתו על המערער בגין העבירות שבכתב האישום הנוכחי, ואוסיף כי נימוקי בית המשפט המחוזי מקובלים עלי, אך אציע הקלת מה בעניין התנאי.

נב. אכן, העונש שהושת על המערער מצוי ברף הגבוה בענישה בכגון דא, אולם גם נסיבות האירועים בתיק זה חריגות לעומת תיקים אחרים העוסקים בעבירות כלכליות, הן לעניין נסיבות ביצוע העבירה, מספר הקרבנות והיקפי המרמה, והן לעניין ריבוי העבירות וסוגן, ודומני כי הן מצדיקות גישה מחמירה לעונשו של המערער. המערער הורשע בתכנונה ובהפעלתה של מסכת תרמית מתוחכמת וערמומית משך ארבע שנים, בנסיבות מחמירות, ותוך ביצוען של העבירות הנלוות, הוא רחוק מעורר אהדה. מסכת מרמה זו נועדה להוציא כספים מאנשים קשי יום וחסרי אמצעים ממילא. המערער לא נעצר לאחר שהצליח ורימה אותה קבוצה דלה, והוא שב והמשיך לרמות אותה קבוצה בשנית ובשלישית תוך ניצול מצוקתם הקיומית. המערער הגדיל (או "השפיל") לעשות, בכך ש"עקץ" כל מי שנקרה בדרכו בהקשר לתכניתו, הקרבנות ה"בסיסיים" ועמם "עובדיו", ועוד העז פנים בהפקדות המרמה הגדולות מן החוב, כדי להכביר חטא על פשע ולהשיג כסף נוסף. בכך אין מסתכם תיאור הנסיבות המחמירות שבמעשיו של המערער, אולם די בהן להעיד על חומרת המעשים והפגיעה הקשה בערכים המוגנים בנסיבות העניין (ראו פירוט בעמ' 11 לגזר הדין). חומרה זו ראוי שתבוא לידי ביטוי בשלב גזירת עונשו, והיא מצדיקה את ההחמרה בו. לצד זאת, יש לזכור כי המערער הורשע, בין היתר, בריבוי עבירות של הלבנת הון לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, אשר העונש המרבי שנקבע בצידן בדין הוא עשר שנות מאסר בפועל. בית המשפט המחוזי קבע את מתחם הענישה לאחר שעמד על מכלול הנסיבות הנדרשות לצורך קביעתו, ובכלל זה חומרת המעשים, מידת הפגיעה בערכים החברתיים, הנזקים שנגרמו בעקבותיהן ומדיניות הענישה, תוך עמידה על הנסיבות המחמירות שבמקרה אל מול תיקים דומים, ובכך אין להתערב.

נג. כך גם לעניין גזירת העונש בתוך מתחם הענישה. בית המשפט עמד על כלל השיקולים שיש להתחשב בהם, ועונשו של המערער פחות מן הרף העליון של המתחם שנקבע, וזאת אף שבית המשפט לא ראה ליתן משקל לנסיבות לקולה עליהן עמד המערער בטיעונו, ובכלל זה הטענה בדבר מצבו הרפואי הרעוע, שלא לוותה בכל אסמכתא רפואית. בהקשר זה אוסיף, כי במסגרת זו התייחס בית המשפט גם להיקפי המרמה, ובדיון לפנינו הובהר כי קיים פער בסך 6,500 ש"ח בין הסכומים הנקובים בגזר הדין לבין אלה המופיעים בכתב האישום המתוקן (ראו שורות 2-4, עמ' 9 לפרוטוקול הדין). פער זה נבע מן הסכומים אותם ציינה המשיבה בסיכומיה, אך נוכח שיעורו הנמוך של הפער ביחס לסכום הכולל – למעלה מ-2.7 מיליון ש"ח – מקובלת עלי עמדת המשיבה כי אין בו להשפיע על עונש המאסר שהוטל על המערער. בסופו של יום, סבורני כי עונשו של המערער בתיק זה הולם את חומרת המעשים בהן הורשע. נבוא עתה לעניין המאסר על תנאי.

נד. המערער טוען, כי שגה בית המשפט המחוזי משמצא להפעיל את עונש המאסר המותנה – 14 חודשי מאסר על תנאי – שהוטל עליו בגדרו של הליך קודם, וזאת נוכח הוראת סעיף 52(ג) לחוק העונשין, ומשהחיל עליו את הוראתו של סעיף 40 יג לחוק העונשין; כך, כיון שמדובר בנורמה מחמירה מזו שהיתה בתוקפה עובר לכניסת תיקון 113 לתוקף, וכיון שהעבירות נעברו עובר לתיקון. בתוך כך, מתייחס המערער להחמרה שבסעיף 40 יג לחוק העונשין לעניין היתכנות צבירתו של עונש המאסר המותנה לצד עונש המאסר שהוטל בגדרי ההליך הנוכחי, ומפנה להוראת סעיף 45(א) לחוק העונשין, שהיה תקף בעת ביצוע העבירות.

אשר לטענה, לפיה עונש המאסר המותנה בהליך הקודם אינו בר הפעלה בגדרו של ההליך דנא; סעיף 52(ג) לחוק העונשין העוסק בתנאים לצבירת תקופת מאסר על תנאי, קובע:

"(ג) תקופת התנאי תתחיל ביום מתן גזר הדין ואם הנידון נושא אותו זמן עונש מאסר - ביום שחרורו מן המאסר; אולם תקופה שאסיר נמצא בה מחוץ לבית הסוהר בשל שחרור בערובה מכוח סימן ב' בפרק ג' לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982, בשל חופשה מיוחדת או מכוח סימן ב' לפרק ו', יראו אותה כתקופת תנאי מצטברת לתקופת התנאי שקבע בית המשפט; והכל כשבית המשפט לא הורה אחרת."

נה. המערער סבור, כי אינו בא בגדרן של החלופות המוצעות בסעיף, ואין מקום לצבירת תקופת התנאי, מאחר שלשיטתו היה מעוכב ביצוע מאסר שעה שעבר את

העבירות שבהן הורשע. לפיכך, נטען כי עונש המאסר על תנאי שנגזר עליו בהליך הקודם אינו ניתן לצבירה בהליך הנוכחי. אטעים כי טענה זו נדונה ונדחתה זה מכבר על ידי בית המשפט המחוזי תוך מענה קונקרטי להשגותיו של המערער, ודומני כי די בנימוקי בית המשפט בעניין זה (ראו פירוט בעמ' 16-18 לגזר הדין). עם זאת, אוסיף כי טענת המערער בנידון, שלפיה היה מעוכב ביצוע עד למעצרו בהליך דנא, אינה יכולה לעמוד. המערער לא זו בלבד שלא עמד בתנאים שבהם עוכב ביצועו של עונש מאסרו, אלא שנמלט מן הארץ ומריצוי עונשו הקודם, ועיכוב ביצוע עונשו בוטל ביום 15.7.07. בנסיבות אלה סבורני, כי גם פרשנות תכליתית פשוטה של סעיף 52(ג) תומכת בהיתכנות צבירתם על תקופת המאסר המותנית לעונשו של המערער בהליך זה, נוסף על נימוקי בית המשפט לפיהן יש לראות במערער כמי ששוחרר בערובה (ראו דברי השופט לוי ברע"פ 10626/06 קולוש נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (2007)); אם לא כן יתקיים "הנמלטת וגם הרווחת".

נו. אשר לטענה בדבר החלת תיקון 113 לחוק העונשין; המערער טוען כי לא היה מקום להחיל את הוראות סעיף 40 יג לחוק בעניינו, הואיל ולשיטתו סעיף זה מחיל נורמה מחמירה מזו שנהגה לפי סעיף 45(א) – שבוטל – לעניין גזירת העונש במצב של ריבוי עבירות, וככזה מרע עמו. סעיף 45(א) לחוק העונשין קבע:

"מאסר חופף 45. (א) מי שנידון במשפט אחד לענשי מאסר בשל עבירות שונות, ולא הורה בית המשפט שישאם, כולם או מקצתם, בזה אחר זה, לא ישא אלא את עונש המאסר של התקופה הארוכה ביותר".

סעיף זה קבע כלל לפיו ברירת המחדל, במצב בו נאשם נדון למספר עונשי מאסר בגין הרשעות שונות הנובעות מאותה מסכת אירועים, היא כי העונשים ירוצו בחופף, אלא אם נקבע אחרת מטעמים מיוחדים (ראו ע"פ 1899/04 ליבוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(5) 934, 939-940 (2005); ע"פ 6386/12 עמנואלוב נ' מדינת ישראל, פסקה 45 (2015) (להלן עניין עמנואלוב)). אין להלום טענה זו, המופנית כלפי הפעלתו של עונש המאסר על תנאי שהושת על המערער בשנת 2007 בהליך קודם, בגין הרשעתו בעבירות של זיוף ושימוש במסמך מזויף, במצטבר לעונש שהושת עליו בהליך הנוכחי. בהקשר זה טוען המערער כי לנוכח הוראות סעיף 45(א), אשר היה תקף בעת ביצוע האירועים בהן הורשע המערער, שגה בית המשפט עת צבר את עונש המאסר על תנאי הקודם לעונשו בהליך דנא.

נז. אין לקבל טענה זו במישור המשפטי. בית המשפט המחוזי נימק את קביעתו להפעלת המאסר המותנה, אך לא דן בהוראות החוק שמכוחן קיבל החלטתו בנוגע לצבירתו של עונש המאסר המותנה לצד העונש שגזר על המערער בהליך דנא. על כן המערער מתייחס לברירת המחדל שבסעיף 40יג לחוק העונשין בעניין זה, שהיא לשיטתו מחמירה מזו שהיתה נהוגה על פי קודמו, סעיף 45(א). סעיף 45(א) וכן סעיף 40יג עוסקים בכללים לחפיפתם או צבירתם של מספר עונשים הנגזרים מאותה מסכת אירועים, ואילו בענייננו מדובר בצבירה של עונש מאסר בגין הרשעה קודמת של המערער מאירוע אחר. על כן, אין כל נפקות לעצם השימוש בהוראת סעיף 40יג בענייניו של המערער על פני הוראת סעיף 45(א) לחוק העונשין, בהיותם עוסקים במצב אחר.

נח. הוראת החוק הרלבנטית לענייננו מצויה בסעיף 58 לחוק העונשין, שעניינו תקופות מאסר בזו אחר זו. סעיף זה מורה כי כאשר מוטל עונש מאסר ומופעל לצידו עונש מאסר מותנה, ירוצו שתי תקופות המאסר, ככלל, בזו אחר זו. עם זאת סמכות זו נתונה לשיקול דעתו של בית המשפט, ורשאי הוא לסטות מן הכלל של ברירת המחדל בסעיף 58 לחוק העונשין ולהורות על חפיפתן של תקופות המאסר, אם מצא שהאיזון "בין האינטרס החברתי במיצוי הדין לבין האינטרס האנושי" נוטה לטובת הליכה לקראת הנאשם (ע"פ 3503/01 תפאל נ' מדינת ישראל פ"ד נח(1) 865, 872 (2003) מפי הנשיא ברק; ע"פ 4654/03 וליד נ' מדינת ישראל, פסקה 27 (2006)); זאת לשם נקיטת מידת חסד עם הנאשם. ומכל מקום, במסגרת השיקולים על בית המשפט ליתן דעתו לתכליתו ההרתעתית של סעיף 58, וכנגזרת מכך, לבחון את טיב העבירה שלפניו וזיקתה לעונש הנצבר, באופן אשר יטה את הכף לטובת מיצוי דינו של הנאשם על פני נקיטת מידת חסד עמו ככל שקיימת זיקה הדוקה בין העבירה הנוכחית לעבירה שבגינה נצבר העונש (ראו ע"פ 5974/13 מוחמד נ' מדינת ישראל, פסקאות 12-14 (2014)); ע"פ 4716/12 מדינת ישראל נ' דטסה, פסקאות 21-23 (2013)). כאמור, הסעיפים אליהם הפנה המערער עוסקים במצב דברים אחר מן המצב בו הוא מצוי, ובמצבו של המערער קבע המחוקק ברירת מחדל לפיה הכלל במקרה של הפעלת עונש מאסר מותנה לצד ענישה נוספת, הוא צבירת העונשים במצטבר. בית המשפט נימק את קביעתו לצבירת 14 חודשי המאסר לעונשו של המערער, כך:

"לא מצאתי כל נסיבה שתצדיק הפעלתו של המאסר המותנה בחופף ולו בחלקו. נהפוך הוא. הנאשם הורשע בשורה ארוכה של עבירות מרמה אותן ביצע ביודעו, כי מאסר על תנאי תלוי ועומד נגדו, כאשר העבירות המפעילות בוצעו לאחר שברח מן הארץ ולא ריצה עונש מאסר בפועל שהוטל עליו".

כאמור – צבירת עונשים היא ברירת המחדל. אף על פי כן, הואיל ובמהלך הדיון לפנינו המערער הכיר באחריותו לעבירות, הגם שבאופן חלקי, והביע נכונות (הטעונה הוכחה) לתשלום הפיצוי שהושת עליו, דבר שייבחן בעתיד; וכיון שעברו הפלילי של המערער אינו מכביד; ומאחר שעל המערער הוטל עונש גבוה במקרה הנוכחי – עשר שנות מאסר – סברנו כי יש מקום להקלת-מה בעונשו, על דרך של חפיפת חלק מעונש המאסר על תנאי שהופעל במצטבר לעונש בהליך הנוכחי, כך שרק 6 חודשי מאסר על תנאי מתוך 14 יופעלו במצטבר לעונש זה, והשאר - בחופף.

ההחלטה על חילוט דירות המערער

נט. נזכיר כי השגת המערער לעניין זה נעוצה בטענה כי לא היה מקום לחילוט הדירות הרשומות על שמו, משבית המשפט לא קבע את סכום ההלבנה שבוצעה שהוא לשיטתו הסכום המותר לחילוט. לחלופין מבקש המערער, כי דירות אלה יימכרו ושהתמורה תועבר אל קופת הפיצוי למתלוננים, תוך קיזוז מן הפיצוי שהוטל עליו. המשיבה התנגדה לאפשרות זו, תוך שעמדה על מעמדו של עונש החילוט ככלי הרתעתי נוסף נגד מבצעי העבירה.

ס. ככלל, מכשיר החילוט בהליך הפלילי הרגיל נועד למנוע מצב בו חוטא ייצא נשכר, ועל כן מחולט הרכוש שהושג בעבירה; כן נועד החילוט לפגוע בתמריץ הכלכלי לעבור עבירות המניבות רווח כלכלי, מחשש שאותו רווח יחולט (ראו ע"פ 6145/15 פישר נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (2015) (להלן עניין פישר)). הוראות החילוט הרלבנטיות לעניינו מצויות בסעיף 21 לחוק איסור הלבנת הון, הקובע כי:

- (א) הורשע אדם בעבירה לפי סעיפים 3 או 4, יצווה בית המשפט, זולת אם סבר שלא לעשות כן מנימוקים מיוחדים שיפרט, כי נוסף על כל עונש יחולט רכוש מתוך רכושו של הנידון בשווי של רכוש שהוא –
- (1) רכוש שנעברה בו העבירה, וכן רכוש ששימש לביצוע העבירה, שאיפשר את ביצועה או שיועד לכך;
- (2) רכוש שהושג, במישרין או בעקיפין, כשכר העבירה או כתוצאה מביצוע העבירה, או שיועד לכך.
- (ב) לענין סעיף זה, "רכושו של הנידון" – כל רכוש שנמצא בחזקתו, בשליטתו או בחשבונו.

בגדרו של חוק איסור הלבנת הון, מכשיר החילוט הוא כלי שמטרתו להרתיע את ה"מלבין" ולפגוע בתמריץ לעבור עבירות נוספות. בהתאם לכך, בעוד בהליך הפלילי ברירת המחדל היא שרק הרכוש הנגוע בעבירה יחולט, בעבירה של הלבנת ההון ברירת המחדל היא שכלל השווי יחולט (ראו גרוסמן, 128). פרשנות המונח "שווי

ברכוש" היא הסוגיה אותה מציג המערער – האם במסגרת החילוט ניתן לחלט אך את רווחי עבירת ההלבנה, דהיינו הפירות האסורים, או שמא ניתן לחלט גם את כלל הסכום שהיה מעורב בעבירה, דהיינו הסכומים שהתקבלו מעבירת המקור ובענייננו עבירות המרמה. סוגיה זו נדונה בפסיקת בית משפט זה (ראו עניין כהן פסקאות 34-35; עניין פישר פסקה 22). בעניין כהן נפסק כי יש לחלט את מלוא סכום העבירה, לרבות סכום עבירת המקור, שכן הוא מהווה "רכוש שהושג, במישרין או בעקיפין, כשכר העבירה או כתוצאה מביצוע העבירה או יועד לכך" כדרישת סעיף 21(א)(2) לחוק. הוטעם כי פרשנות אחרת תפגע בתכליות החוק, והדברים – בכל הכבוד – נכוחים, בשל טיבה של העבירה, בפרט בפרשה כנידון דידן, אשר בה מתערב הכסף שהולבן עם שאר הכספים וקשה לומר מה מן הכספים הולבן (להרחבה בסוגיה ראו גם גרוסמן 133-137). בהתאם לאמור, אין להלום את טענת המערער כי לא היה מקום לחילוט הדירות הרשומות על שמו באין קביעה בדבר סכום ההלבנה. כך, מה עוד, שסכום הנזק שנגרם ממסכת המרמה כולה ידוע, ובהתאם לסעיף 21 לחוק השימוש במכשיר החילוט הוא ברירת המחל, והמערער לא העלה טעם משכנע להורות אחרת.

סא. אשר לבקשת המערער לקיזוז החילוט מן הפיצוי – בהינתן מהותו של מכשיר החילוט ותכליותיו, חוששני שאין הדבר אפשרי; חובת הפיצוי שהושתה על המערער היא מכשיר העומד בפני עצמו ולמטרה אחרת ממכשיר החילוט. עם זאת לא למותר לציין כי בנסיבות המקרה, בו המתלוננים שנפגעו כתוצאה ממעשיו של המערער משתייכים על פי רוב לקבוצת האוכלוסיה המוחלשת (מבקשי ההלוואות), ומשכך זקוקים ביתר שאת לסכום הפיצוי שנפסק לטובתם בגזר הדין, ראוי לטעמנו שהמשיבה תשקול כי סכום החילוט בגין הדירות יועבר אל המתלוננים, מטעמים סוציאליים, נוכח הקושי הצפוי ממילא בגביית כספי הפיצויים, וזאת גם אם לא יהא מדובר בסכומים גדולים.

סב. סוף דבר – לנוכח כל האמור, אציע לחברי שלא להיעתר לערעור לעניין הכרעת הדין, ולקבל את הערעור על העונש במידת מה, במובן של חפיפת שמונה חודשי מאסר על תנאי שהופעלו בהליך זה וצבירתם של שישה חודשי מאסר לעונשו של המערער בהליך הנוכחי, כך שעונש המאסר הכולל אותו ירצה המערער בפועל יועמד על עשר וחצי שנות מאסר לריצוי במצטבר.

המשנה-לנשיאה

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת ע' ברון :

אני מצרפת את הסכמתי לפסק דינו המקיף של חברי, המשנה לנשיאה א' רובינשטיין. כפי שהוברר, לא היה יסוד לערעור על הכרעת הדין. מקובלים עליי גם דברי חברי שאין מקום להתערב בגזר הדין למעט הקלה מסוימת בעניין התנאי כפי שהציע.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק דינו של משנה לנשיאה א' רובינשטיין.

ניתן היום, ל' באדר א התשע"ו (10.3.2016).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

המשנה לנשיאה